STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 02755

TAKONES FUN YIDISHN OYSLEYG

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

תקנות פון ייִדישן אויסלייג

ייִדישער וויסנשאַפטלעכער אינסטיטוט

סעריע „אָרגאַניזאַציע פון דער ייִדישער וויסנשאַפט", נומ' 16

פערטע אויפלאַגע

„די תקנות פון ייִדישן אויסלייג זיינען אויסגעאַרבעט געוואָרן דורך דער פילאָלאָגישער סעקציע פון ייִדישן וויסנשאַפטלעכן אינסטיטוט — „ייִוואָ" און אָנגענומען אויפן פלענום פון „ייִוואָ" דעם 3-טן אָקטאָבער 1934. שינויים זיינען אריינגעטראָגן געוואָרן דורך דער אָרטאָגראַפישער באַראַטונג, וואָס איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן דעם 28-סטן און 29-סטן יוני 1936 אין „ייִוואָ" לויט דער איניציאַטיוו פון דער ייִדישער שול-אָרגאַניזאַציע אין פוילן און זיינען אָנגענומען געוואָרן דורכן אויספיר-ביוראָ פון „ייִוואָ" דעם 1-טן סעפּטעמבער 1936. געדרוקט מיטן הסכם פון „ייִוואָ", לויט דער 2-טער אויפלאַגע, וואָס איז ארויסגעגעבן געוואָרן דורך דעם ייִדישן וויסנשאַפטלעכן אינסטיטוט — „ייִוואָ" אין ניו-יאָרק".

אויסגאַבע פון דער קולטור-אָפּטיילונג ביי דעם
מרכז ארגון הפליטים אין איטאַליע.

רוים. 1947.

I. דער סדר פֿון אַלף־בית

1. דער סדר פֿון די אותיות אין אַלף־בית איז אַזאַ: א, ב, בֿ, ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט, י, כּ, כ (ך), ל, מ (ם), נ (ן), ס, ע, פּ, פֿ (ף), צ (ץ), ק, ר, שׂ (ש), תּ, ת.

אַ, אָ, וּ, וו, וי, יִ, יי, ײַ רעכענען זיך ניט פֿאַר קיין באַזונדערע אותיות אין אַלף־בית.

II. גראַפֿיק

אַלף

2. מיר שיידן אונטער דרײַ מינים אַלף: א, אַ, אָ. די אותיות הייסן: אַלף, פּתח אַלף, קמץ אַלף.

אומבאַהאָלפֿן, אימאַנאַ.

3. אין שרײַבן קאָן מען צונויפֿגיסן די נקודה מיטן אַלף.

4. אין אַזוינע פֿאַלן, ווו נאָכן „שטומען" א גייט די קאָמבינאַציע ײַ, דאַרף דער פּתח שטיין אונטער די צוויי יודן, ניט אונטערן אַלף.

אײַזן, אײַנהילן, באַנדאײַזן.

ניט: אַייזן, אַיינהילן אאַז״ו.

בית און בֿית

5. מע דאַרף אָפּהיטן דעם חילוק פֿון בית ביז בֿית: בית (b) קומט אָן אַ פּינטל, בֿית (v) מיט אַ פֿאַסיקל.

באַראַבעווען, בלײַבן; אַגבֿ, הבֿל־הבֿלים, חבֿר.

וואָוו

6. ו (u, אין די ניט־ליטווישע דיאַלעקטן דאָס רובֿ i) קומט בדרך־כּלל אָן אַ פּינטל.

ברוך, בלוט.

ניט: בוּך, בלוּט.

7. וואָוו מיט אַ פּינטל – מלופּם וואָוו – שטעלט מען:

א) פֿאַר אַ צווייטן וואָוו.

דוּרמוּדיראַט, טוּרנג.

ב) פֿאַר אַ יוד וואָס באַצייכנט אַ j.

בורזשוּי, אַקאַטוּי.

ג) פֿאַר אָדער נאָך צוויי וואָוון (v).

ווּ, פּרוּוו, פּרוּוונג.

8. עס ווערט רעקאָמענדירט צו שרײַבן די צונויפֿגעגאָסענע צוויי וואָוון דעמאָלט דאַרף מען שטעלן מלופם. וואו נאָר פֿאַר אַ יוד וואָס לייענט זיך j

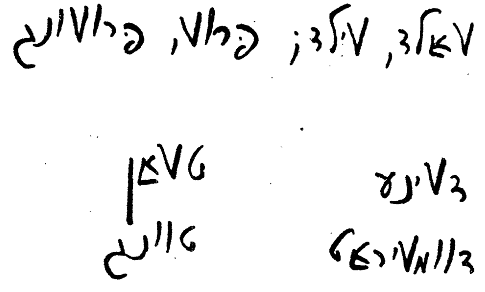

פֿאַרגלײַך:

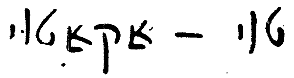

יוד

9. י (i) קומט בדרך-כּלל אָן אַ פינטל.

דזשינע, ליבע, צירונג.

ניט: דווינע, ליבע, צירונג.

10. יוד (i) מיט אַ פינטל – חיריק יוד – שטעלט מען:

א) פֿאַר אַ וואָקאַל, אויב דער טראַף מיטן יוד איז אַקצענטירט.

טריִא, ריִא, באַציִונג, פּיִוס, קריִע, קיִעוו, בליִען, פֿריִער, ציִען.

ב) נאָך אַ וואָקאַל אָדער אַ דיפֿטאָנג.

אוקראַיִניש, עגאָיִסט, רויִק, בלוייִנקער, פּאַרטייִיש, מאַלײַיִש, איראַפּעיִש.

ג) פֿאַר אָדער נאָך אַ יוד וואָס באַצייכנט אַ j.

ייִד (אויך ייִדיש, ייִדישקייט אאַז"וו), ייִחוס, ייִנגל, ייִשוּב; אַפּיִדישן, פֿאַרייִדישן, פֿאַרייִנגערונג; מיִיאַסק (אַ שטאָט אין ראַטן-פֿאַרבאַנד).

11. אויב עס באַגעגענען זיך צוויי יודן און ביידע באַצייכענען זיי דעם i-קלאַנג, קומט ביידע מאָל חיריק יוד.

אליִידן, דיִי („געטער" אויף לאַטייַן), וואַריִירן, פֿריִיִק.

12. דעם j-קלאַנג באַצייכנט מען קיין מאָל ניט מיט חיריק יוד.

יאָר, יונגט, יענער, מאַיאָר, ראַיעל.

צוויי יודן

13. מע דאַרף אָפּהיטן דעם חילוק פֿון יי (אין ליטוויש-אוקראַיִנישן ייִדיש ej, אין פּוילישן ייִדיש aj) ביז ײַ (אין ליטווישן ייִדיש aj, אין אַנדערע דיאַלעקטן ā). די אותיות הייסן: צוויי יודן, פּתח צוויי יודן.

הייליק, (איך) ווייך, זייען, טייטל, לייב, (איך) ניי.

הײַליק, ווײַך, זײַען, טײַטל, לײַב, נײַ.

גיב אַכטונג: אומגעהײַער, לאַטײַן.

כּף און כֿף

14. מע דאַרף אָפּהיטן דעם חילוק פֿון כּף ביז כֿף: כּף (k) קומט מיט אַ פּינטל, כֿף (ch, x) אָן אַ פּינטל.

כּדרכּו, כּל-וכּל, כּלערליי; מכבד זײַן, מכפּר זײַן, רעכט, שלעכט.

פּיי און פֿיי

15. מע דאַרף אָפּהיטן דעם חילוק פֿון פּיי ביז פֿיי: פּיי (p) קומט מיט אַ פּינטל, פֿיי (f) מיט אַ פֿאַסיקל.

פּראַכט, פֿראַכט; פּאָרן, פֿאָרן.

שין און שׂין

16. מע דאַרף אָפּהיטן דעם חילוק פֿון שין ביז שׂין: שין (š) קומט אָן אַ פּינטל, שׂין (s) מיט אַ פּינטל.

שיקן, שלמה; השׂכּלה, שׂונא.

תּוו און תָוו

17. מע דאַרף אָפּהיטן דעם חילוק פֿון תּוו ביז תוו: תּוו (t) קומט מיט אַ פּינטל, תוו (s) אָן אַ פּינטל.

סתּירה, תּורה, תּכלית, תּענוג.

אחריות, טעות, סותר (זײַן), סתירות.

פּשוטע אותיות און שלאָס-אותיות

18. פֿאַר אַן אַפּאָסטראָף (זע תּקנות 45—46) שטייט אַ פּשוטער אות.

איכ'ל, נומ' 1.

19. פֿאַר אַ מקף (באַהעפֿטער, דעפֿיס) קומט אַ שלאָס-אות.

בוך-אויסשטעלונג, יום-טובֿ, המן-טאַש.

דאָס איז פֿאַרשטייט זיך ניט שייך צו יענע פֿאַלן, ווו מע שפּאַלט אַ וואָרט צוליב איבערטראָגן עס פֿון איין שורה אויף דער צווייטער: אומ- גליק, טראַ- פֿנ- ווײַז, ספּ- רים, קאָכ- לע- פֿל.

נקודות

20. אויב מע וויל, אין די אינטערעסן פֿון דעם ווינציק געניטן לייענער, שטעלן די העברעיִזמען מיט נקודות, קומען די נקודות לויט דער ייִדישער אויסשפּראַך. קיין שוואָ שטעלט מען ניט.

זכות־אָבֿות, חרפּה, עת־צרה, פּרנסה, ראָש־המדבּרים, סער־בלאַט.

21. ס'איז אויך אַ גאַנג צו שטעלן מיט אַ נקודה מערניט דעם באַטאָנטן טראָף.

זכות־אָבֿות, חרפּה, עת־צרה, פּרנסה, ראָש־המדבּרים, סער־בלאַט.

ראָשי־תּיבֿותן און קירצונגען

22. ראָשי־תּיבֿותן קומען פֿאַרשטריכלט. די שטריכלעך שטעלט מען פֿאַרן לעצטן טייל; דערבײַ איז מען זיך מיט אַ פּרעפֿיקס נוהג ווי מיט אַ באַזונדער וואָרט.

אאַז״וו = און אַזוי ווײַטער; א״אַ, א״אַנד = און אַנדערע; אד״גל = און דאָס גלײַכן; א״וו = און ווײַטערדיקע; א״י = ארץ־ישׂראל; א״י = אַלט־ייִדיש; ב״א = בוענאָס־אײַרעס; ד״ה = דאָס הייסט; דצ״וו = דאָס ציטירטע ווערק; ח״ה = חשובֿע(ר) חבֿר(ים); י״ה = יאָרהונדערט; מוכ״ז = מוסר כּתבֿ זה; נה״ד = נײַהויכדײַטש; נ״י = ניו־יאָרק; נ״ק = נאָך קריסטוסן; ע״פּ = על־פּי; ע״ש = עיקר שכחתי; פּ״ס = פּאָסטסקריפּט; פֿ״גל = פֿאַרגלײַך; פֿסס״ר = פֿאַרבאַנד סאָציאַליסטישע סאָוועטישע רעפּובליקן; פֿ״ק = פֿאַר קריסטוסן; פּרע״צ = פּרעליציון; צ״ס = ציוניסטן־סאָציאַליסטן; צ״ק = צענטראַלער קאָמיטעט; קוד״מ = קוואַדראַט־מעטער; ק״ק = קהילה קדושה, קראַנקן־קאַסע; שנ״פֿ = שיר ניט פֿאַרגעסן.

גיב אַכטונג: ד״ר = דאָקטאָר, מג״ר = מאַגיסטער, מ״ר = מיסטער, מיסעס = מר״ס.

גיט שרײַבן: א. א. וו., א. אַז. וו., א. אַנד., דר., צ. ק. און דאָס גלײַכן.

23. נאָך אַ ראָשי־תּיבֿות סוף זאַץ שטעלט מען ווי דער שטייגער אַ פּינטל, אַ פֿרעגצייכן אאַז״וו.

ביסט געווען אין נ״י?

24. אויב ראָשי־תּיבֿותן זײַנען געוואָרן פֿעסטע ווערטער, מעג מען זיי אויסלייגן אָן שטריכלעך.

פּערזאָנען: בעשט, מהרשאַ, רמאָ, רשי.

אינסטיטוציעס: ביתר, וואָן, ייִוואָ, ייִטאַ, ייִקאָ, נירא, ציִשאָ.

צאָלן: (דרײַ מאָל) חי, רמח (אבֿרים), תּרפּט (אַלפֿים), תּרצו.

ספֿרים: שס, תּנך.

25. אויב ראָשי-תּיבֿותן אויף כ, מ, נ, פֿ, צ זײַנען געוואָרן פֿעסטע ווערטער, שטעלט מען די שלאָספֿאָרם פֿון די דאָזיקע אותיות.

סקיף, פען (פּען-קלוב; זע תּקנה 143 א).

אָבער: פּוע״צ = פּועלי-ציון, צ״פֿ = צענטראַל-פֿאַרבאַנד, ר״פֿ = ראַטן-פֿאַרבאַנד.

26. אין קירצונגען ניצט מען דעם אַפּאָסטראָף.

קאַפּ׳ א, נומ׳ 6, ייִד׳ שרײַבער, ב׳ I.

ה׳=הער, ח׳=חבֿר, פֿ׳=פֿרײַנד, פֿר׳=פֿרוי, פֿרל׳=פֿרײַלין.

ניט: קאַפּ. א, נומ. 6, ייִד. שרײַבער, ה. ליפּשיץ אאַז״וו.

גיב אַכטונג: בב׳=בענד, זז׳=זײַטלעך; חח׳=חבֿרים, להיפּך צו (זע תּקנה 22): ח״ח=חשובֿער חבֿר (חשובֿע חבֿרים).

27. ערשטע נעמען קירצט מען אָבער מיט אַ פּינטל.

מ. ראָזענפֿעלד. — ה. ד. נאָמבערג. — גר. גערשוני. — ה׳ א. (האָט געזאָגט).

ח. לעווין=חיים לעווין, ח׳ לעווין=חבֿר לעווין; ה. ליפּשיץ=הירש ליפּשיץ, ה׳ ליפּשיץ=הער ליפּשיץ.

וועגן ד״ר, מג״ר, מ״ר, מר״ס זע תּקנה 22.

28. אויב אַ קירצונג גיסט זיך צונויף מיט אַ גאַנצן וואָרט, אָדער מיט אַ צווייטער קירצונג, שרײַבט מען דעם צונויפֿגאָס אין איינעם, אָן שום אָפּשייד-סימן.

געזערד, ייִדטוער, נאַצמינד, עקסטאַטסעקציע, פֿאַלקאַמבילד, קאָמבלעטלעך.

וועגן דעם באַנוץ פֿון אַפּאָסטראָף אין אַנדערע פֿאַלן זע תּקנות 45—46.

גרונט= און סדר=צאָלן

29. נאָך גרונטצאָלן אין מיטן זאַץ קומט ניט קיין שום סימן.

(ער האָט) 3 ביכער. ברייטע גאַס 12 וו׳ 16. (דאָס שטייט אויף) ז׳ XIX (פֿון אַרײַנפֿיר). (אין זײַנע) ד אַמות. (אין) קאַפּ׳ ג (שטייט).

30. אין סדר-צאָלן שרײַבט מען אויס די ענדונג. מע שטעלט זי צו גלײַך צום ציפֿער, אָן אַ מקף אין מיטן.

(אין) 3טן (קלאַס). (אין) 20סטן (נומער). — ע״פּ אַנאַלאָגיע אויך: (דער) 1טער (מײַ).

ניט: 3 קלאַס, 3. קלאַס, 3-טן קלאַס.

31. רוימישע ציפֿער באַצייכענען דאָס רובֿ סדר-צאָלן. נאָך זיי שטעלט מען ניט קיין פּינטל. בײַם באַצייכענען נעמען פֿון הערשער שרײַבט מען ניט דעם אַרטיקל.

אין III קלאַס. אין XVI י״ה. קאַרל XII [=דער צוועלפֿטער] (האָט געפֿירט מילחמה מיט רוסלאַנד).

מאָסן, מינים געלט

32. אָן שטריכעלעך און אָן אַן אַפּאָסטראָף לייגט מען אויס די ווײַטערדיקע באַצייכענונגען פֿון מאָסן און מטבעות, וואָס זײַנען טיילווײַז ראָשי־תּיבֿות, טיילווײַז קירצונגען.

33. מאָסן.

ממ=מילימעטער, צמ=צענטימעטער, דמ=דעצימעטער, מ=מעטער, דקמ=דעקאַמעטער, המ=העקטאָמעטער, קמ=קילאָמעטער.

מג=מיליגראַם, צג=צענטיגראַם, דג=דעציגראַם, ג=גראַם, דקג=דעקאַגראַם, הג=העקטאָגראַם, קג=קילאָגראַם.

מל=מיליליטער, צל=צענטיליטער, דל=דעציליטער, ל=ליטער, דקל=דעקאַליטער, הל=העקטאָליטער.

אַ=אַר, האַ=העקטאַר.

הפּ=פֿערדנקראַפֿט (ענגליש *horse-power*).

34. מינים געלט.

נעמען מיט ניט מער ווי דרײַ אותיות קירצט מען ניט.

אַרגענטינע: פּע=פּעזע; ס=סענט (סענטאַוואָס).

ארץ־ישׂראל: פֿ=פֿונט; מיל.

בעלגיע: בעל=בעלגאַ; פֿר=פֿראַנק; סאַנט=סאַנטים.

בראַזיל: \$, מילר=מילרייס; ר=רייס.

דײַטשלאַנד: רמ=רײַכסמאַרק; רפֿ=רײַכספֿעניג (אויך: מ=מאַרק; פֿ=פֿעניג).

האָלאַנד: פֿל=פֿלאָרין (גילדן); צ=צענט.

טשעכאָסלאָוואַקײַ: ק=קראָן; ה=העלער.

ליטע: ליט; צ=צענט.

לעטלאַנד: לאַט; סאַנט=סאַנטים.

מעקסיקע: פּע=פּעזע; ס=סענט (סענטאַוואָס).

ענגלאַנד: £, פֿ=פֿונט; שיל=שילינג; פּ=פּעני (פּענס).

עסטלאַנד: ק=קראָן; ס=סענט.

עסטרײַך: שיל=שילינג; גר=גראָשן.

פּוילן: גל=גילדן; גר=גראָשן.

פֿאַראייניקטע שטאַטן: \$, ד=דאָלאַר; ס=סענט.

פֿראַנקרײַך: פֿר=פֿראַנק; סאַנט=סאַנטים.

קאַנאַדע (זע פֿאַר' שטאַטן).

ראַטן־פֿאַרבאַנד: רוב=רובל; קאָפּ=קאָפּעקע.

רומעניע: לײ; באַן.

שווייץ: פֿר=פֿראַנק; סאַנט=סאַנטים.

35. אויב מע וויל ספּעציעל באַצייכענען: ארץ־ישראלדיקער פֿונט, עסטרײַכישער שילינג, שווייצער פֿראַנק, טשעכאָסלאָוואַקישע קראָן אאַז״וו, שטעלט מען דעם נאָמען פֿון לאַנד אין האַלבע לבֿנות.

פֿ (א״י), שיל (עסטר׳), פֿר (שוו׳), ק (טש׳).

סדר פֿון שרײַבן

36. בײַם באַשטימען דעם סדר פֿון שרײַבן אידעאָגראַפֿישע צייכנס, יאָר־צאָלן, געקירצטע נעמען פֿון מאָסן אָדער מינים געלט אאַז״וו, גייט דער כּלל אַזוי:

א) אויב מיר האָבן צו טון מיט מאַטעמאַטישע אָפּעראַציעס אָדער מאַטעמאַטישע סימבאָלן, שרײַבט מען אַזוי ווי ס׳איז אָנגענומען אין מאַטעמאַטיק, דהײַנו פֿון לינקס אויף רעכטס. זע תּקנות 37, 41.

ב) אויב מיר האָבן צו טון מיט ניט־מאַטעמאַטישע סימבאָלן אָדער מיט אַ לויפֿיקן טעקסט, גילט דער ייִדישער סדר שרײַבן, דהײַנו פֿון רעכטס אויף לינקס. זע תּקנות 38, 39, 40, 42.

37. מאַטעמאַטישע סימבאָלן, אַ שטייגער: פּראָצענט (%), פּאַרהעלטעניש (:), וואָרצל ($\sqrt{\ }$), גראַד (^{0}), מינוט (′), סעקונדע (″), מדרגה־ווײַזער, שטעלט מען אַלע מאָל אויף דעם אייגענעם אָרט, ווו זיי קומען אין מאַטעמאַטישע אָפּעראַציעס.

(די ייִדישע באַפֿעלקערונג אין שטאָט באַטרעפֿט 30%. (מכּבי האָט געוווּנען די שפּיל) 3 : 6 [=זעקס צו דרײַ]. אַנשטאָט $\sqrt{4}$ קען מען שטעלן ± 2. (ס׳איז) 15^0 (וואַרעמקייט). (ס׳איז) 15^0— (אין דרויסן). (ער איז דערפֿאָרן ביז) $15^0 26' 45''$. 3 $מ^2$ [=דרײַ קוואַדראַט־מעטער]. 4 $מ^3$ [=פֿיר קוביק־מעטער]. 6^8 [=זעקס אין דער אַכטער מדרגה].

38. בײַ ניט־מאַטעמאַטישע סימבאָלן, אַ שטייגער: נומער (№), פּאַראַגראַף (§), פֿון... ביז (—), גילט דער ייִדישער סדר שרײַבן, פֿון רעכטס אויף לינקס.

§ 3. (דאָס איז געשטאַנען אין) № 6. (דער דאָקטאָר נעמט צו) 9—11 (און) 5—7. (אין די יאָרן) תּרצה—תּרצז, תּרצה—צז. (די תּקופֿה פֿון דער רעאַקציע) 1815—1848. (אין די יאָרן) 1930—1935, 1930—35. (די יאָרן) 1900—902.

ניט: 3 §, 6 № אאַז״וו.

39. בײַ יאָרצאָלן, אויב מ׳איז אויסן עטלעכע יאָר, שטעלט מען אַ פּאַסיק אין דער ברייט (—); אויב מ׳איז אויסן איין יאָר, שטעלט מען אַן אָנגעבויגן פּאַסיק (/).

(אין משך פֿון די יאָרן) תּרצד—תּרצה, 1934—1935; תּרצד—צה, 1934—35.

אבער: (אין בודזשעטיאָר, אין לערניאָר) תּרצה/תּרצו, תּרצה/צו, 1935/1934, 35/1934.

ניט: 1934/35, 1934—35, 1934—35.

40. בײַם שרײַבן די דאַטע געקירצטערהייט גילט דער ייִדישער סדר, פֿון רעכטס אויף לינקס: טאָג, חודש, יאָר. כּדי אויסצומײַדן טעותן, באַצייכנט מען דעם חודש מיט רוימישע ציפֿער.

ווילנע, דעם 3טן נאָוועמבער 1934 (עס בירגערט זיך אויך אײַן די שרײַבונג, איבערהויפּט אין בריוו: ווילנע, נאָוועמבער 3, 1934).

געקירצטערהייט: 3/XI/1934, 3/XI/34.

ניט: 3. 11. 34, 3. XI. 34, 3/XI/24.

41. אין מאַטעמאַטישע אָפּעראַציעס שטעלט מען בײַ באַנאָמענטע צאָלן ייִדישע קירצונגען אַזוי ווי לאַטײַנישע, דהײַנו פֿון לינקס אויף רעכטס.

10 m 4 cm — 3 m 8 cm = 6 m 96 cm

10 km : 2 = 5 km

10 zł 25 gr + 5 zł 40 gr = 15 zł 65 gr

מיט ייִדישע אותיות זעט דאָס אויס אַזוי:

10 מ 4 צמ — 3 מ 8 צמ = 6 מ 96 צמ

10 קמ : 2 = 5 קמ

10 גל 25 גר + 5 גל 40 גר = 15 גל 65 גר

42. בײַם ניצן געקירצטע נעמען בײַ באַנאָמענטע צאָלן אין אַ לויפֿיקן טעקסט גילט דער ייִדישער סדר שרײַבן, פֿון רעכטס אויף לינקס.

(דער שטריק האַלט) זעקס מעטער (מיט) פֿינף און צוואַנציק צענטימעטער; ממילא אויך: (דער שטריק האַלט) 6.25 מ, (האַלט) 6 מ 25 צמ.—(איך האָב אויסגעגעבן) דרײַ גילדן (מיט) פֿינף און זיבעציק גראָשן; ממילא אויך: (איך האָב אויסגעגעבן) 3.75 גל, 3 גל 75 גר.

קלאַמערן

43. אויף צו באַצייכענען אַ דערקלערונג דינען קײַלעכדיקע קלאַמערן (אָדער, ווי מע רופֿט זיי אַנדערש, „האַלבע לבֿנות”).

ער ניצט זייער פֿיל דעמינוטיוון (פֿאַרקלענער־ווערטער).

44. אויף צו באַצייכענען דעם צוגאָב פֿון אַ ציטירער אין אַ פֿרעמדן טעקסט ניצט מען קאַנטיקע קלאַמערן [ ].

„מיר קענען ניט [! — דער'] אײַנשטימען, אַז...”

ווען מיר נעמען דעם זאַץ „ער ניצט זייער פֿיל דעמינוטיוון (פֿאַרקלענער־ווערטער)” פֿון אַן אַנדער מחבר און מיר ווילן אָנווײַזן, אַז דער ער איז דאָס מענדעלע, וועלן מיר שרײַבן:

דער קריטיקער זאָגט: „ער [מענדעלע] ניצט זייער פֿיל דעמינוטיוון (פֿאַרקלענער-ווערטער)".

דאָס אייגענע ווילן מיר שטעלן קאָנטיקע קלאַמערן, אויב די דער-קלערונג אויפֿן וואָרט „דעמינוטיוון" איז ניטאָ אין אָריגינאַל, נאָר מיר גיבן זי צו:

דער קריטיקער זאָגט: „ער ניצט זייער פֿיל דעמינוטיוון [פֿאַרקלענער-ווערטער]".

אַפּאָסטראָף

45. דער אַפּאָסטראָף קומט:

א) בײַ קירצונגען (זע תקנות 26—28).

ב) בײַם צונויפֿגאָס פֿון אַ געקירצטן אַרטיקל מיט אַ סובסטאַנטיוו, אָדער פֿון אַ געקירצטן פּראָנאָמען מיט אַ ווערב, אָדער פֿון אַ פּראָנאָמען מיט אַ געקירצטן ווערב.

ס'וואַסער, (פֿון אונטער) דר'ערד.—מ'איז, ס'רעגנט.—איכ'ל, דו'סט, ער'ט, מיר'ן, איר'ט (נעמען); ט'ער (גיין), ט'מען (גיין), ט'איר (גיין).

ג) אויף צו באַצייכענען דאָס פֿעלן פֿון דער ענדונג אין געניטיוו פֿון סובסטאַנטיוון וואָס לאָזן זיך אויס אויף -ס.

אײַזיק-הירש ווײַס' ווערק; מאַרקס' „קאַפּיטאַל".

אָבער: קריסטוסעס תּקופֿה.

ד) אויף אָפּצוטיילן דעם סופֿיקס -ן אָדער -ען אין דאַטיוו-אַקוזאַטיוו פֿון ווינציק באַוווּסטע פּערזאָן-נעמען.

(ער האָט געשריבן צו) מענקענ'ען; (אַ ליד וועגן) קאַטאַלאַני'ן.

46. קיין אַפּאָסטראָף קומט ניט (זע אויך די תקנות 27—28, 32—35):

א) צווישן שורש און פּרעפֿיקס אָדער ענדונג.

ביילען, דער באָבען, צעזאַרן, שלמהן; מוסרן, פֿאַרמסרן, אָפּפּטרן, געפּטרט.

ב) בײַם צונויפֿגאָס פֿון אַ פּרעפּאָזיציע מיט אַ געקירצטן אַרטיקל.

אויפֿן, אונטערן, מיטן, צוליבן, צום.

ג) אין די ווערטער: אַזאַ, אַ, כלעבן, סאַראַ, סטײַטש, סקאָצל (קומט). אויך אין ווערטער פֿונעם טיפּ: אויבעט, אָפּעט אאַז"וו.

אַריבערטראָגן אויף אַ נײַער שורה

47. אויף אַ נײַער שורה טראָגט מען אַריבער טראַפֿנווײַז; אָבער בײַ פּרעפֿיקסן רעכענען זיך מיטן עטימאָלאָגישן פּרינציפּ.

בי- כל, בי- כעת, למ- דן, פֿאר- ענ- די- קן, מל- כה, מע- שבן.

זע תּקנה 19.

פֿרעמדשפּראַכיקער טעקסט

48. בײַם אַרײַנגעבן פֿרעמדשפּראַכיקע אותיות אין אַ ייִדישן טעקסט דאַרף מען זיך מיט זיי ווי ווײַט מיגלעך נוהג זײַן אויפֿן ייִדישן שטייגער.

49. בײַם אַריבערטראָגן פֿון איין שורה אויף אַ צווייטער דאַרף מען ענדיקן די פֿרעמדשפּראַכיקע ווערטער אויף דער רעכטער זײַט.

ענדלעך האָב איך געפֿונען די ערשטע אויסגאַבע פֿון היינעס Buch der Lieder. איך בין זייער צופֿרידן.

50. אויב עס קומט אויס אַריבערצוטראָגן אויף אַ צווייטער שורה פֿרעמד־שפּראַכיקע ווערטער וואָס שטייען אין האַלבע לבֿנות, דאַרף מען שטעלן די האַלבע לבֿנות גלײַך ס׳וואָלט געווען אַ ייִדישער מאמר־המוסגר.

דער גרויסער געלערנטער שטיינשנײַדער שרײַבט וועגן מעשה־בוך (Sera-peum 1866, העפֿט 2), אַז ...

51. קיין גענדזן־פֿיסלעך שטעלט מען ניט אויף אויסצוטיילן אַ פֿרעמד־שפּראַכיקן טעקסט.

איך האָב דאָס געלייענט אין די Transactions פֿון דער אַקאַדעמיע.

ניט: „Transactions“ ,“Transactions„.

52. אויב אַ הערה אונטערן טעקסט איז דורכויס פֿון פֿרעמדשפּראַכיקע אותיות, דאַרף מען שטעלן דאָס הערה־ציפֿערל לינקס:

[2] Jüdisch-Deutsche Literatur, Serapeum 1848--49.

53. אין אַזאַ הערה דאַרף מען אויסמײַדן ייִדישע ווערטער. זײַט׳ל איז p. (אין אַ רוסישן טעקסט стр.); אַנשטאָט א אַ ז״וו קומט etc., אַנשטאָט אין שטעלן דאָס לאַטײַנישע in, אַנשטאָט א״וו: sq., אַנשטאָט דצ״וו: ibid.

54. אויב עס זײַנען נייטיק אין דער הערה ייִדישע טיילן אויך, איז בעסער אָנצוהייבן די הערה מיט אַ ייִדישן וואָרט; דעמאָלט קומט דאָס ציפֿערל רעכטס און מיט די פֿרעמדשפּראַכיקע ווערטער איז מען זיך נוהג ווי מיט אַ ציטאַט. אויב אָבער דער אָנהייב פֿון דער הערה איז אַ פֿרעמדשפּראַכיקער און דער ווײַטערדיקער טעקסט איז אַ ייִדישער, דאַרף מען אָנהייבן דעם ייִדישן טייל הערה פֿון אַ נײַער שורה.

III. וואָקאַלן און דיפֿטאָנגען

55. אַלף וואָרט־אײַן פֿאַר ו, וי, י, יי, ײַ.

אומעטיק, אורוון, אינדזל, איי, אײַזן.

56. דער א בלײַבט, ווען עס קומען צו פּרעפֿיקסן.

געאַרבעט, געאַרבלט, געאײַלט, פֿאַראומערט, אַריסאַרײַלפֿן, פֿאַראײַן.

57. דער א בלײַבט אין צונויפֿהעפֿטן (זע תּקנה 139, 139 א) און אין פֿרעמד־לעכע באַהעפֿטונגען וואָס זײַנען אַרײַן אין ייִדיש פֿאַרטיקערהייט (זע תּקנה 147 ב).

באַנדאַרײַז, באַקאַווען, הינעראַיי; אַריסטאָקראַטיזאַציע.

58. אויב אין אַ באַהעפֿטונג האָט דער צווייטער עלעמענט דעם הויפּט־אַקצענט און דער דאָזיקער צווייטער עלעמענט איז אַ פּרעפּאָזיציע וואָס הייבט זיך אָן מיט אַן א, שטעלט מען ניט דעם דאָזיקן א (זע תּקנה 147 א).

דורכויס, דערדויף, דערונטער, דעריבער, דערײַן, דערין, פֿאָרויס.

59. פֿאַר נג, נק קומט: א) אַ (ניט ײַ), ב) ע (ניט יי), סײַדן דער נ און דער ג אָדער ק האָבן זיך באַגעגנט אין אַ צונויפֿהעפֿט.

א) לאַנג, שטאַנג; באַנק, קראַנק; געהאַנגען, געפֿאַנגען; דאַנקען, צאַנקען; געדאַנקט, געצאַנקט.

אָבער: ווײַנגאָרטן, ווײַנקעלער.

ב) לענגער, ענג; בענקען, שווענקען.

אָבער: קליינגעלט, קליינקונסט.

60. קיין שטומען ע שטעלט מען ניט.

ליבע, לעבן.

ניט: ליעבע, לעבען.

61. איבערבײַט וי — יי אין סובסטאַנטיוון (פּלוראַל אָן ענדונג און מיט דער ענדונג ־ער אַנטקעגן סינגולאַר; דעמינוטיוו אַנטקעגן גרונטפֿאָרם).

פֿויגל — פֿייגעלע, ־ך — פֿייגל; הויף — הייפֿ(ע)ל(ע), ־עך — הייף; בוים — ביימ(ע)ל(ע), ־עך —ביימער.

62. איבערבײַט ו — י אין סובסטאַנטיוון און אַדיעקטיוון (אַדווערבן).

א) פֿוס — פֿיס(ע)ל(ע), ־עך — פֿיס; בוך — ביכ(ע)ל(ע), ־עך — ביכער.

ב) פֿרום — פֿרימ(סט)ער.

63. איבערבײַט י — ו און יי — וי אין ווערבן (פּאַרטיציפּ־שורש אַנטקעגן פּרעזענס־שורש).

א) י — ו: בינדן — געבונדן, געווינען — געוואונען, געפֿינען — געפֿונען, דינגען — געדונגען, הינקען — געהונקען, זינגען — געזונגען, טרינקען — געטרונקען, קלינגען — געקלונגען אאַז״וו.

ב) יי — וי: בייגן — געבויגן, הייבן — געהויבן.

דאָס אייגענע מיט פּרעפֿיקסן.

אָנהייבן — אָנגעהויבן, פֿאַרבינדן — פֿאַרבונדן.

כמילא יי אין סובסטאַנטיוון געפֿורעמטע פֿון פּרעזענס־שורש.

(דער) אָנהייב, (דער) בייג, (די) דערהייבונג.

64. איבערבײַט וי–יי אין קרובֿישע ווערטער פֿון פֿאַרשיידענע וואָרטקלאַסן.

אויבן – (דער) אייבערשטער.

(דער) גלויבן, אײַנגלויבעניש – גלייבן, געגלייבט, גלייבונג.

גרויס – (די) גרייס (די גרויסע שטוב, די שטוב איז גרויס, די גרויסקייט ; אָבער: די גרייס פֿון דער שטוב).

הויך – (די) הייך (דער הויכער באַרג, דער באַרג איז הויך ; אָבער: די הייך פֿון דעם באַרג).

טויט – טייטן.

(די) נויט – (גע)נייטיק ; נייטן, גענייט ; (גע)נייטיקן זיך, גענייטיקט.

(דער) פֿראַנצויז, (די) פֿראַנצויזין, (די) פֿראַנצויזן – פֿראַנצייזיש.

רויט – רייטלען (זיך), גערייטלט.

(דער) רויך – רייכערן, גערייכערט.

IV. קאָנסאָנאַנטן

65. דז (ניט ז) נאָך ל און נ.

האַלדז, פֿעלדז ; אונדז, אינדזל, געהיאַנדזלט, לינדז.

66. קיין שטומען ה שרײַבט מען ניט.

באַן, בין, געשען, האָן, הון, הינער, זען, געזען, נעמען (אין ביידע טײַטשן), צען, פֿידער, שעמעוודיק.

ניט: באַהן, ביהן, געשעהן, האָהן אאַז״וו.

67. וו (ניט פֿ) אין די ווײַטערדיקע ווערטער: בריוו ; ווערסיפֿיקאַציע (אָבער: דער פֿערז) ; טײַוול ; ליווערן (צושטעלן), ליווראַנט ; נערוו ; פּרוּוו, פּרוּוון ; שטיוול.

68. ס (ניט ז): דו ביסט.

69. פּ (ניט ב) אין די ווײַטערדיקע ווערטער: אויפּס, היפּש, פּויפּס, קעפּסווײַב, קרעפּס.

טאָפּעלע שרײַבונג: אויסגעוועבט, אויסגעוועפּט ; קלעבן, קלעפּן.

70. פֿ (ניט וו): שקלאַף, שקלאַפֿערײַ.

71. צ נאָך ל: אַלץ.

אַלץ האָס ער זאָגט איז באַטראַכט. אַלץ איינס. ער איז נאָך אַלץ דער איינציקער.

72. צ (ניט ס) נאָך נ.

פֿינצטער, פֿענצטער.

73. אויף צו באַצייכענען די פּאַלאַטאַליזירונג („פֿאַרווייכונג“) פֿון אַ קאָנסאָנאַנט פֿאַר אַ וואָקאַל שטעלט מען י.

טיאָכקען, ליאַדע, ליאַליע, ליאַמע, קליאַמקע, ליאַרעם, ליובעניו, ליולקע, עליע, טוליען, סמאַליען, ניאַניע, ניאַמע, סאָניע ; סאָסיע.

74. די פּאַלאַטאַליזירונג פֿון אַ קאָנסאָנאַנט בלײַבט ניט־באַצייכנט:

א) פֿאַר אַ קאָנסאָנאַנט.

לירלקע, סאָנקע.

ב) וואָרט־אויס.

קאַזאַן.

ג) אין אינטערנאַציאָנאַלע ווערטער פֿון גריכישן אָדער ראָמאַנישן אָפּשטאַם.

בילעט, מאָלוסק, מאָלעקולאַר, פּאָלאַר, ראָלע, רעוואָלוציע.

ד) אין טייל פֿאַמיליע־נעמען.

לענין, לערמאָנטאָוו.

V. פּרעפֿיקסן און פּרעפּאָזיציעס

75. אויף זײַ ווי אַ פּרעפּאָזיציע זײַ ווי אַ פֿאָדערטייל בײַם ווערב.

אויף דער ערד; אויפֿהייבן, הייב אויף.

ניט: אָפֿן טיש; הייב אוף אאַז״וו.

76. אומ־.

אומאָפּהענגיק, אומגליק, אוממינלעך, אוממענלעך, אומנוציק, אומענלעך.

ניט: אונאָפּהענגיק, אונגליק אאַז״וו.

77. אַנט־.

אַנטלויפֿן, אַנטלײַען; אַנטפּלעקונג.

אָבער: ענדגילטיק.

ניט: ענטלויפֿן, אאַז״וו. ניט: אַנטגילטיק.

78. אָפּ(־), אַראָפּ(־).

אָפּנעמען, נעם אָפּ; אַראָפּנעמען, נעם אַראָפּ.

ניט: אָבנעמען, אַראָבנעמען אאַז״וו.

79. ב־.

בגוואַלד, בנראַנדע, בלאָטע שבבלאָטע.

ניט: ביגוואַלד אאַז״וו.

80. באַ־.

באַגליקן, באַקומען; באַשײַמפּערלעך, באַשמעקט.

ניט: בעגליקן אאַז״וו.

81. בײַ(־).

בײַ מיר, בײַם זינען, בײַ דער זײַט; דערבײַ, פֿאַרבײַ; בײַבאַטײַט, בײַנאַרטל, בײַזאַך.

אילוסטראַציעס צו 80 און 81: ער איז בײַ געלט; ער איז באַנגעלט (אָפּגעפֿאַרבט אויף געל). — בײַשטײן דעם ניסיון; באַשטײן זײַן שטעטל. — בײַלײגן (צוגעבן) אַ באַשטעטיקונג; באַלײגן דעם טיש מיט בלומען. — באַקומען; בײַקומען.

ניט: באַ מיר, באַם טיש אאַז״וו.

82. גע-.

געגומען; געשריי.

ניט: גינומען, גישריי.

83. דער-.

דערבײַ, דערצו; דערציילונג; דערקוטשען.

ניט: דאַבײַ, דאַקוטשען אאַז״וו.

84. פֿאַר-.

פֿאַרבײַ; פֿאַרבינדן; פֿאַרלאַנג.

ניט: פֿערבינדן אאַז״וו.

85. פֿונאַנדער (-).

פֿינאַנדערנעמען, נעם פֿונאַנדער; פֿונאַנדערפֿאַל.

ניט: פֿאַנאַנדער, פֿאַרנאַנדער.

86. צו (-):

א) ווי אַ פֿאָדערטייל בײַם ווערב.

צוגיין, צוהאַלטן, צוטראַכטן. אויך אין די אָפּטײלעוודיקע פֿאָרמען: (איך) גיי צו, האַלט צו, טראַכט צו. אין פּאַרטיציפּן: צוגעגאַנגען, צוגעהאַלטן, צוגעטראַכט. אין דעווערבאַטיווע סובסטאַנטיוון: צולאָג, צוגאַנג, צושפּרינגל.

ב) אין דער סופֿין-פֿאָרם פֿון ווערב; דערבײַ שרײַבט מען צו באַזונדער. אויב אָבער דער ווערב האָט בײַ זיך אַ פֿאָדערטייל, שרײַבט מען צו אין איינעם מיטן פֿאָדערטייל און מיטן ווערב.

(קומען) צו גיין; (געבן) צו וויסן; (ווי ס'באַדאַרף) צו זײַן. — (ניטאָ וואָס) אָנצונעמען; (עס איז שווער דאָס) אָפּצוברעכן; (איך פֿיל זיך) צוצוגיין.

ג) ווי אַן אַדווערב, דאָס רובֿ פֿאַר אַדיעקטיוון און אַדווערבן; געשריבן באַזונדער.

צו גרויסע (טריט); צו פֿיל; וואָס צו (איז איבעריק).

ד) ווי אַ פּרעפּאָזיציע; געשריבן באַזונדער.

(קומען) צו זיך; (טראָג דאָס אַהעק) צו מיר.

ה) אין אַזוינע ווערטער ווי: צוזאַמען, צונויף, צוריק.

(זע אַקנה 132 ב).

87. צ י.

צי ווייסטו? - (ווער ווייס,) צי ער איז דאָ; צי יאָ צי ניין.

88. צ ע - (פשט: „פֿונאַנדער").

צעגיין, צעלאָזן, צעקריכן; צעזייט, צעשפּרייט; צעשטעדונג.

ניט: צוגיין אאַז"וו.

VI. סופֿיקסן און ענדונגען

89. - אָ ג, - י ק: זונטאָג, מאָנטאָג, דינסטאָג, דאָנערשטאָג, פֿרײַטאָג; ווייטאָג.

אָדער: זונטיק, מאָנטיק, דינסטיק, דאָנערשטיק, פֿרײַטיק; ווייטיק.

אָבער: מיטאָג, ווילטאָג.

90. - ה ײ ט:

א) אין סובסטאַנטיוון (גיב אַכטונג, אַז אָן אַ פּתח).

מערהייט, פֿרײַהייט, שיינהייט.

זע תקנה 120.

ב) אין אַדווערבן (גיב אַכטונג, אַז ניט מיט ד).

געזונטערהייט, הייסערהייט.

91. - ו וּ אַ ר ג.

גאָרטנוואַרג, זיסוואַרג, קליינוואַרג, רייוואַרג.

92. - וו ײַ ז.

טיילווײַז, משוגענערווײַז.

93. - ו נ ג.

אָרדענונג, ווירקונג, פּרוּונג.

94. - ט אין סובסטאַנטיוון אויף -נט מיט אַ פֿאָרויסיקן קאָנסאָנאַנט.

אָוונט, טשאָלנט, ירגנט, לײַוונט.

ניט: אָוונד אאַז"וו.

95. - ט ע.

אייזלטע, הבֿרטע, פּריערטע (פֿײַערטע), שכנטע.

96. - י כ ע.

בעריכע, לייזעריכע.

97. - י ם אין פּלוראַל.

דאָקטוירים, נאַראָנים, פּויערים.

98. - י ן, - י נ ט ע.

חבֿרטאָרין, לערערין, שנײַדערין; האָרינטע.

99. - י ע:

א) אין לענדער־נעמען.

איטאַליע, אינדיע, רומעניע, שפּאַניע.

ניט: איטאַליען, אינדיען אאַז"וו.

ב) אין ווערטער פֿונעם טיפּ: אינדוסטריע, מיטאָלאָגיע, פּאָעזיע.

ניט: אינדוסטרי, מיטאָלאָגי אאַז״וו.

.100 -יק (-ן):

א) אין סובסטאַנטיוון.

-יק: איציק; סמיטשיק, ספּאָדיק.

-ניק, -ניצע: בעל־גאווהניק, כּל־בוניק; בעל־גאווהניצע אאַז״וו.

-טשיק: בערטשיק.

ב) אין אַדיעקטיוון און אַדווערבן.

-יק: ליכטיק, גלייביק.

-(ע)דיק: װאָכעדיק, יום־טובֿדיק, עקסנותדיק, פֿרוכפּערדיק, שבתדיק.

-עוודיק: חנעוודיק, (באַ)ריידעוודיק, דירעוודיק.

ג) אין ווערבן.

רייניקן, שעדיקן.

.101 -יש.

טערקיש, ייִדיש, פּויליש; מלוכיש, קרובֿיש; שטיפֿעריש; אידעיִש, אייראָפּעיִש, העברעיִש; פּאַרטייִש; מאַלייִש.

ניט: ייִדעש אאַז״וו; ניט: מלוכהש אאַז״וו.

.102 -לאָז.

הימלאָז, קינדערלאָז.

.103 -לעך:

א) אין סובסטאַנטיוון.

ווײַרעך, לײַלעך; קינדערלעך, שטיבלעך.

ב) אין אַדיעקטיוון און אַדווערבן.

גליקלעך, מענטשלעך; פּאַמעלעך; בלינדלעך, זיסלעך.

ניט: -ליך אָדער -לאַך.

.104 -סטו.

גייסטו, הרגעסטו, ממיתסטו, רײַסטו.

ניט: גייסט דו, גייסטע, הרגעסטי אאַז״וו.

.105 -סקי, -צקי אין פֿאַמיליע־נעמען.

דאָסטאָיעווסקי, זשעראָמסקי, לינעצקי.

ניט: דאָסטאָיעווסקע אאַז״וו.

ייִדישע פֿאַמיליע־נעמען האָבן ניט קיין ספּעציעלע ווײַבלעכע פֿאָרם.

אסתּר־רחל קאַמינסקי.

ניט: קאַמינסקע, קאַמינסקאַ.

אָבער: סאָפֿיע פּעראָווסקאַיאַ, מאַריע קאָנאָפּניצקאַ.

106. אין אומבאַטאָנטע טראַפן וואָרט-אויס שטעלט מען אַלע מאָל ע, סײַדן עס איז דערויף דאָ אַן אַנדער כּלל (זע תּקנות 89, 96, 97, 100, 101, 104, 105, 117, 118).

אָרצע (אָרצעביסקופּ, זע תּקנה 135), טאַקע; אָרבעט; האַנטעך (זע תּקנה 142), טישטעך, פֿאַרטעך; אײדעם, בוזעם, בוידעם, בעזעם, ברינעם, גערערעם, וואָרעם (אין ביידע טײַטשן), כּעלעם, פּלוצעם, פֿאָדעם, פּירעם, שטורעם, שידעם; גומען, נאָמען; אָרבעס, באָרוועס, עפּעס, פּאַלמעסן, קירבעס; טרעפּ; זענעפֿט; אימעץ (אימעצער), נעכטן, נרעכץ, ניזעץ, עמעץ (עמעצער), ערגעץ, פּענעץ; אָקערשט; קערמעשל.

ניט: טאָקי, אָרבײַט, האַנטוך, וואָרום, כּעלם, אָקאָרשט אאַז״וו.

אַנדערש אין טייל פֿאַמיליע-נעמען אויף -ס. דאָ גילט, ווי תּמיד אין פֿאַמיליע-נעמען, די טראַדיציע אָדער דער ווילן פֿונעם נאָמען-טרעגער.

ביילים, שײַנים.

107. מיטלסטער -ע- אין סובסטאַנטיוון, אַדיעקטיוון און ווערבן.

אָרדענונג, האָפֿענונג, צייכענונג, רעכענונג; באַדערפֿעניש, פֿאַרזעעניש; געזעענער, שטאָלענער; אָרדענען, צייכענען, רעכענען.

108. -עכץ.

אויסלייגעכץ, געמויזעכץ, טועכץ, טייגעכץ; הינטערוויילעכץ.

אַנדערש, אויב דער -כ- איז פֿון שורש און דער -ט- פֿון פּאַרטיציפּ:

אײַנגעמאַכטס, געקעכטס.

109. -עלע, -עלעך.

מיידעלע, מיידעלעך.

110. -עם אין צונויפֿוואַקס פֿון אַ פּרעפּאָזיציע מיטן אַרטיקל:

אין צונויפֿוואַקסן פֿון פּרעפּאָזיציעס אויף -ן מיטן אַרטיקל שרײַבט מען -עם.

אינעם, אָנעם, פֿונעם.

ניט: פֿונם, פֿונ׳ם.

111. -עם אין אַדיעקטיוון.

-עם אין דאַטיוו-אַקוזאַטיוו סינגולאַר:

א) אויב דער שורש פֿון אַדיעקטיוו ענדיקט זיך אויף -ן.

(דעם) אייגענעם, ברדינעם, געזעענעם, גרינעם, זײַדענעם, טרוקענעם.

ב) אויב דער אַדיעקטיוו ענדיקט זיך אין ערשטן פֿאַל אויף -נע.

(דעם) מאָדנעם, סטאַטעטשנעם.

112. -ען אין סובסטאַנטיוון.

-ען (און ניט -ן סתּם) קומט אין סובסטאַנטיוון:

א) אין דאַטיוו-אַקוזאַטיוו, אויב דער נאָמינאַטיוו ענדיקט זיך אויף -ע.

(דער) באָבען, מאַמען, מומען; ליבקען, ליפּען, סאָניען.

אָן -ע- בלויז: (דעם) זיידן, (דעם) טאַטן.

ב) אין פּלוראַל, אויב דער סינגולאַר ענדיקט זיך אויף אַ וואָקאַל, אויף -נג, אויף -נק.

אוריפּטרען, פּרוּוען; שלאַנגען; פֿונקען.

ג) אין פּלוראַל פֿון סובסטאַנטיוון אויף -ל מיט אַ פֿאָרויסיקן קאָנסאָנאַנט.

אייזלען, היטלען, מאַנטלען.

113. -ע- שרײַבט מען ניט אין סובסטאַנטיוון:

א) אין דאַטיוו-אַקוזאַטיוו סינגולאַר פֿון פּערזאָן-נעמען וואָס ענדיקן זיך אויף -נג, -נק.

לעסינגן; (לוי) בלאַנקן.

ב) אין געאָגראַפֿישע נעמען פֿונעם טיפּ: באַדן, העסן, מינכן, פּרײַסן, שוואַבן.

אָבער: טירינגען (ע״פּ אַנאַלאָגיע מיט 112 ב).

114. -ען אין אַדיעקטיוון.

-ען (און ניט -ן סתּם) קומט אין דער בייגונג פֿון אַדיעקטיוון, אויב דער שורש ענדיקט זיך:

א) אויף אַ וואָקאַל אָדער אַ דיפֿטאָנג.

(דעם) בלויען, פֿרײַען, פֿרוען.

אָבער: (דעם) נײַעם.

ב) אויף -ם.

(דעם) לאָמען, קרומען.

אין אַלע אַנדערע פֿאַלן קומט -ן, אַפֿילו אויב דער אַדיעקטיוו ענדיקט זיך אויף -נג, -נק.

(דעם) הויכן, גרויסן, לאַנגן, קראַנקן; (די) קראַנקן-קאַסע.

גיב אַכטונג: (דעם) איידעלן (באַשייצער).

ניט: איידלען.

115. -ען אין ווערבן.

-ען (און ניט -ן סתּם) קומט אין ווערבן:

א) אין דער גרופּע מיט -ע-.

מעקען, פּאָרען (זיך), פּאַשען, קוויטשען (ווײַל: די ציג מעקעט, פּאָרעט זיך, פּאַשעט זיך אאַז״וו).

אָבער: מעקן, צונויפֿפּאָרן, צופּאַסן, ווישן (ווײַל: איך מעק, פּאָר צונויף, פּאַס צו, וויש).

ב) אויב די ערשטע פּערזאָן סינגולאַר פֿון פּרעזענס ענדיקט זיך אויף אַ וואָקאַל אָדער אַ דיפֿטאָנג.

רויען, געטריען, בליִען, דרייען, לייִען.

גיב אָבער אכטונג: גייען, זען, טון, שטיין אין אינפיניטיוו, להיפך צו: (מיר, זיי) גייען, זעען, טוען, שטייען. — גיב אַכטונג: געזען.

ג) אויב די ערשטע פערזאָן סינגולאַר פון פרעזענס ענדיקט זיך אויף ‎-ל מיט אַ פאָרויסיקן קאָנסאָנאַנט.

ברעקלען, גראַבלען, זידלען, טרייסלען, פלאַפלען.

ד) אויב די ערשטע פערזאָן סינגולאַר פון פרעזענס ענדיקט זיך אויף ‎-ם.

נעמען, קומען, (זיך) באַרימען; גענומען, געקומען.

ה) אויב די ערשטע פערזאָן סינגולאַר פון פרעזענס ענדיקט זיך אויף ‎-ן.

ברענען, געפינען, ווײנען, קענען, רינען, שפינען; ברענענדיק, געפינענדיק, וויינענדיק; געפונען, גערונען, געשפונען.

ו) אויב די ערשטע פערזאָן סינגולאַר פון פרעזענס ענדיקט זיך אויף ‎-נג, ‎-נק.

הענגען, זינגען, בענקען, טרינקען; הענגענדיק, זינגענדיק, בענקענדיק, טרינקענדיק; געהאנגען, געזונגען, געטרונקען.

116. ‎- (ע) נ י ו.

זשעני, טאַטעניו, משהניו.

117. ‎- (ע) נ י ש.

טיפעניש, מחיהניש, פינצטערניש, רעטעניש.

גיב אַכטונג: לייענעניש.

118. ‎- (ע) ש י.

זיידעשי, טאָכטערשי, מאַמעשי.

119. ‎- ע ר אין ווערטער פונעם טיפ: זשאַנער, טעאַטער, ליטער, מאַנעווער, מעטער, צווינטער, צענטער, קאַדער, קאָנטער(רעוואָלוציע); פלוראַל: זשאַנערס, טעאַטערס, ליטערס, מאַנעווערס, מעטערס, צווינטערס, צענטערס אאַז״וו. דאָקטאָר אָדער דאָקטער (אויב עס מיינט דאָקטאָר מעדיצין); אָבער בדרך־כלל: דאָקטאָר, פּראָפעסאָר, רעדאַקטאָר אד״גל; אַמאַטאָר, ראַדיאַטאָר אאַז״וו.

120. ‎- ק י י ט.

װאַרעמקייט, פײַנקייט.

גיט: װאַרעמקײַט, פײַנקײַט. זע תקנה 90 א).

אויב דער שורש ענדיקט זיך אויף ‎-ג, בלײַבט דער ג אין סובסטאַנטיוון אויף ‎-קייט.

קלוגקייט, שטרענגקייט; גרינגקייט (להיפך צו: גרינקייט).

אויב דער אַדיעקטיוו ענדיקט זיך אויף ‎-ק, שרײַבט מען בלויז איין ק.

קראַנקייט, שטאַרקייט, שלאַנקייט; ליכטיקייט, דרײַיקייט, פֿריידיקייט.

ניט: קראַנקקייט, ליכטיקקייט אאַז״וו.

121. ‎-קע.

בלאָנדינקע; שנײַדערקע; ברודערקע; חיימקע.

122. צונויפֿטרעף מיט ‎-ס.

ס + ס = ס: (דו) האַלטסט, (דער) עלטסטער, (אַ) גוטס.

ס + ס = ס: (דו) דרײַסט, (דער) זיסטער, (אַ ציגעלע אַ) חײַס.

צ + ס = צס: (דו) זיצסט, (דער) קירצסטער, (אַ) שוואַרצס.

ש + ס = שס: (דו) חידושסט (זיך), (דער) פֿרישסטער, (אַ) פֿרישס.

טש + ס = טשס: (דו) פּאַטשסט, (דער) דײַטשסטער, (אַ) דײַטשס.

ז + ס = זס: (דו) מוזסט, (דער) בייזסטער, (אַ קינד אַ) בייזס, נײַהויזס.

דז + ס = דזס: (דו) האַלדזסט.

ח + ס = חס: (דו) ממיחסט, (דעם) משרחס.

זע דערצו די תקנה 45 ג).

123. צונויפֿטרעף מיט ‎-ט.

ט + ט = ט: (ער, איר) וואַרט, פֿאַסט; געוואַרט, געפֿאַסט.

ד + ט = דט: (ער, איר) שנײַדט; גערעדט.

124. צונויפֿטרעף מיט ‎-סט אין דער צווייטער פּערזאָן סינגולאַר פֿון די ווערבן, וואָס זייער שורש ענדיקט זיך אויף ‎-סט.

סט + סט = סט: (מעסטן — דו) מעסט, (פֿאַסטן — דו) פֿאַסט.

125. אַלגעמיינער כּלל פֿאַר 122—124:

בדרך־כּלל שטעלט מען די ענדונגען ‎-ס, אָדער ‎-ט, אָדער ‎-סט אין דער בייגונג ניט געוועגדט אין דעם, מיט וואָסער סוף שורש די דאָזיקע ענדונגען טרעפֿן זיך צונויף; אויב אָבער דער שורש גופֿא ענדיקט זיך אויף ‎-ס, אָדער ‎-ט, אָדער ‎-סט, שטעלט מען די דאָזיקע אותיות מערניט איין מאָל.

VII. באַזונדער, באַהאָפֿטן, אין איינעם

סומירונג

126. בײַ ווערטער, וואָס בנוגע זיי שטעלט זיך די פֿראַגע וועגן שרײַבן באַזונדער, באַהאָפֿטן מיט אַ מקף אָדער אין איינעם, גייט דער כּלל אַזוי:

דער אַלגעמיינער גאַנג איז צו שרײַבן באַזונדער. וועגן שרײַבן באַהאָפֿטן אָדער אין איינעם זײַנען פֿאַראַן ספּעציעלע באַשטימונגען.

127. אויף צו אָריענטירן זיך אין די דאָזיקע ספּעציעלע באַשטימונגען דאַרף מען האָבן אין זינען דרײַ גראַמאַטישע באַגריפֿן:

א) אַדוועربיאַלע פֿאַרבינדונג, וואָס איר ערשטער עלעמענט איז אַ פּרעפּאָזיציע (זע תּקנה 132);

ב) באַהעפֿטונג מיטן הויפּטאַקצענט אויפֿן ערשטן עלעמענט (צונויפֿ־העפֿט; זע תּקנה 139).

ג) באַהעפֿטונג מיטן הויפּטאַקצענט אויפֿן צווייטן עלעמענט (זע תּקנה 146).

128. וועגן די פֿאַלן פֿון שרײַבן באַזונדער רעדט זיך אין די תּקנות: 131; 132 א); 133.

129. וועגן די פֿאַלן פֿון באַהעפֿטן מיט אַ מקף רעדט זיך אין די תּקנות: 19; 139 ב); 143—146; 148.

130. וועגן די פֿאַלן פֿון שרײַבן אין איינעם רעדט זיך אין די תּקנות: 28; 30; 131 י); 132 ב); 134—138; 139 א); 140—142; 147.

באַזונדער

131. אין גאַנצן באַזונדער שרײַבט מען:

א) דעם אומבאַשטימטן אַרטיקל אַ, אַן.

אַ מענטש, אַ גרויסער (מענטש). אַן עפּל, אַן איבעריקע (זאַך). אַ ביסל, אַ סך.

ניט אַכטונג: דרײַ אַ זייגער (פֿ״גל: דרײַ דעם זייגער).

ב) דעם באַשטימטן אַרטיקל און דעם אָנווײַזיקן פּראָנאָמען דער, די, דאָס.

דער מאַן, די פֿרוי, דאָס קינד; די וועלט (אין יענע וועלט); אָט דער, דער אָ, דער אייגענער, דער דאָזיקער, דער זעלביקער (זעלבער), דער יעניקער, דער נעמלעכער, — און אַזוי אויך אין אַלע בײַגפֿאַלן.

ג) פֿאַרבינדונגען פֿון סובסטאַנטיוון ווי: (אַ) גלעזל טיי, (אַ) פֿונט צוקער, (דער) שטייגער לעבן.

ניט: גלעזל־טיי, פֿונט־צוקער, שטייגער־לעבן.

ד) פֿאַרבינדונגען פֿון אַן אַטריבוטיוון אַדיעקטיוו מיט אַ סובסטאַנטיוו.

(אַ) היימיש ווינקל, (אין דער) ייִדישער ליטעראַטור.

ניט: היימיש־ווינקל, ייִדישער־ליטעראַטור.

ה) צום בײַם סופּערלאַטיוו.

צום בעסטן, צום גרעסטן.

ו) פֿאַרבינדונגען פֿון אַן אַדווערב מיט אַן אַדיעקטיוו (אַדווערב).

אַזוי געראָפֿענע, אַלגעמיין מענטשלעך, ברייט פֿאַרצווייגט, גוואַלדיק שווער, האַלב טונקל, הויך אינדוסטריאַליזירט, זייער גרויסע, טיף פֿאַרוואָרצלטער, (די) צווייט גרעסטע (גרופּע), ריין וויסנשאַפֿטלעך שטאַרק הייס.

על־פּי אַנאַלאָגיע אויך: טויט שטיל, צוקער זיס, שטאָק פֿינצטער שפּאָגל נײַ.

ז) דעם פּאָדערטייל פֿון אַ ווערב, אויב ער שטייט נאָכן שורש.

נעם איבער, (ער) גייט אָפּ, (מיר) שלאָגן פֿונאַנדער, (זיי) לייגן צו.

ניט: נעם־איבער, גייט־אָפּ אאַז״וו.

ח) די העלפֿווערבן זײַן, ווערן, האָבן אין די ווערבן פֿונעם טיפּ: אויסן זײַן, גורם זײַן, מקנא זײַן; מגולגל ווערן, נתפּעל ווערן; הנאה האָבן, חרטה האָבן.

דאָס אייגענע אין אַלע אַנדערע פֿאָרמען: (איך) בין גורם, (מיר האָבן) מקנא געווען, (זיי וועלן) מגולגל ווערן.

ניט: גורם־זײַן, בין־גורם אאַז״וו.

ט) דעם פּראָנאָמען זיך בײַ ווערבן.

אָפּרוען זיך, (ער) רוט זיך (אָפּ).

ניט: אָפּרוען־זיך.

י) צאָלווערטער.

גרונטצאָלן: צוויי מיליאָן זעקס הונדערט זיבן און אַכציק; טויזנט דרײַ הונדערט פֿיר און צוואַנציק.

אָבער סובסטאַנטיווירט: (דער) פֿינפֿאונצוואַנציקער אאַז״וו.

סדר־צאָלן: (דער) איין און צוואַנציקסטער; (דעם) הונדערט אַכציקסטן.

באַזונדער אָדער אין איינעם

132. אין אַן אַדווערביאַלער פֿאַרבינדונג, וואָס איר ערשטער עלעמענט איז אַ פּרעפּאָזיציע, שרײַבט מען די פּרעפּאָזיציע אין טייל פֿאַלן באַזונדער, אין טייל פֿאַלן אין איינעם מיטן צווייטן טייל פֿאַרבינדונג. דער כּלל גייט אַזוי:

א) אויב דער ניט־פּרעפּאָזיציאָנעלער עלעמענט באַגעגנט זיך פֿאַר זיך אויך, שרײַבט מען די פּרעפּאָזיציע באַזונדער.

אויף דאָס נײַ, אויף דער נאַכט, אויף דער פֿרײַ, אויף צוריק; איבער אַ יאָר, איבער אַ נײַס, איבער אַכט טאָג, איבער מאָרגן; אין איין וועגס, אין איינעם, אין גאַנצן, אין דער היים, אין דער לופֿטן, אין דער מיט, אין דער ערד (אין דר'ערד), אין דער פֿינצטער, אין דרויסן, אין מיטן, (זײַן) אין שטאַנד; ביז אַהער, ביז איצט, ביז מאָרגן; נאָך דעם;

פֿאַר וואָס, פֿאַר פֿרי; פֿון אָנהייב, פֿון דאָס ניי (פֿון ס'ניי), פֿין הינטן, פֿון ווייט, פֿון ווייטן, פֿון דער נאָענט, פֿון נאָענט, פֿון פֿאָרנט; צו ביסלעך, צו וואָס, צו וועגן (ברענגען), צו לעצט, צו נויט, צו נייץ (קומען), צו ערשט, צו פֿוס, צו שטאַנד (קומען), צום ערשטן אאַז"וו.

טעם: מיר האָבן אין אונדזער שפּראַכבאַנוץ באַזונדער, פֿאַר זיך, די ווערטער: דאָס, ניי; דער, נאַכט; דער, פֿריי; צוריק; אַ, נייס; איינעם; גאַנצן אאַז"וו.

ב) אויב דער ניט-פּרעפּאָזיציאָנעלער עלעמענט באַגעגנט זיך ניט פֿאַר זיך, שרייבט מען די פּרעפּאָזיציע אין איינעם מיטן צווייטן טייל פֿאַרבינדונג.

צוזאַמען; צונויף; צופֿוסנס; צוקאָפּנס; צוריק.

טעם: מיר האָבן ניט אין אונדזער שפּראַכבאַנוץ באַזונדער, פֿאַר זיך, קיין ווערטער: זאַמען, נויף, פֿוסנס, קאָפּנס, ריק.

133. אויף צו שרייבן, לויט תּקנה 132, די פּרעפּאָזיציע באַזונדער, איז גענוג, אויב דער ניט-פּרעפּאָזיציאָנעלער עלעמענט באַגעגנט זיך פֿאַר זיך אין ו ע ל כ ע ר ע ס א י ז פֿאָרם, ניט דווקא אין דער פֿאָרם וואָס שטייט מיט אַ פּרעפּאָזיציע.

„אמתן" קען זיין מערצאָל פֿון „אמת", ממילא: אין דער אמתן; „לופֿטן" קען זיין פּלוראַל פֿון „לופֿט", ממילא: אין דער לופֿטן; „דאָס" און „ניי" זיינען פֿאַראַן אין דער שפּראַך, ממילא: פֿון דאָס ניי; „וועגס" איז פֿאַראַן אין דער פֿאַרבינדונג „אַ שטיק וועגס", „מאָרגנס" און „נאַכטס" זיינען גענעטיוון און אין טייל געגנטן ניצט מען די פֿאָרמען אַפֿילו אַדווערביאַל, ממילא: אין איין וועגס, צוריק וועגס, צו מאָרגנס, פֿרייטאָג צו נאַכטס; „ווייטנס" קען זיין גענעטיוו פֿון „(דער) ווייטער", ממילא: פֿון דער ווייטנס.

134. אויב פֿון אַן אַדווערביאַלער פֿאַרבינדונג וואָס באַשטייט פֿון עטלעכע באַזונדער געשריבענע ווערטער פֿורעמט מען אַ סובסטאַנטיוו אָדער אַן אַדיעקטיוו, שרייבט מען דעם סובסטאַנטיוו אָדער אַדיעקטיוו אין איינעם.

אויף דער נאַכט, אָבער: (דער קילער) אויפֿדערנאַכט; (היינט) אין דער פֿרי, אָבער: (דער היינטיקער) אינדערפֿרי.

אויף דער נאַכט, אָבער: אויפֿדערנאַכטיקע (שעהען); אין איינעם, אָבער: (די) אינאיינעמדיקע (שפּאַצירן); ביז אַהער, אָבער: (די) ביזאַהעריקע (רעזולטאַטן); ביז איצט, אָבער: (די) ביזאיצטיקע (אָפּמאַכן).

אין איינעם

135. אַפּיקסן (פּרעפֿיקסן און סופֿיקסן) שרייבט מען אַלע מאָל אין איינעם מיטן שורש ניט געווענדט אין דער צאָל טראַפֿן.

אין סובסטאַנטיוון: אומגליק, אַרצעביסקופּ, באַנעם, הינטערגעדאַנק, צוגאָב, קאָנטערעוואָלוציאָנער, קעגנווירקונג; גאָרטנוואַרג, ליבשאַפֿט, שיינהייט, שיינקייט.

אין אַדיעקטיוון און אַדווערבן: אומפֿאַרשטענדלעך, באַהאַרצט, צעקלעמט, פּראָיאַפּאַניש, פּרעהיסטאָריש, פֿאַרהיסטאָריש; לעבעדיקערהייט, משוגענערהייז, קינדערלאָז.

אין ווערבן: א) מיט אַ פֿאָדערטראַף (פֿעסטער פּרעפֿיקס): אַנטלויפֿן, באַקוקן, דערשרייבן, צעהאַקן, רעאָרגאַניזירן; ב) מיט אַ פֿאָדערטייל (אָפּטיילעוודיקער פּרעפֿיקס), אויב ער שטייט פֿ א ר ן שורש: איבערנעמען, אָפּגיין, פֿאַרבײַלויפֿן, פֿונאַנדערנעמען, צולייגן.

זע אויך תּקנות 86 א) — ב), 88.

136. די תּקנה 135 איז חל אויך אויף העברעיִזמען.

אומכּבֿוד, מיטחבֿר, חבֿרשאַפֿט; אומבּרחמנותדיק; פֿאַרחלשט, באַטעמען, צעהרגען, אָפּפּטרן, צוגנבֿענען.

137. ווען עס באַגעגענען זיך צוויי פֿון איינע קאָנסאָנאַנטן, איינער פֿון פּרעפֿיקס און איינער פֿון שורש, שרײַבט מען ביידע.

אוממיגלעך, אוממענלעך, אַננעמען, אָפּפּטרן, אַרויספֿאַלן, אַרונטער־רײַסן, מיטטיילן, פֿאַררוכטן.

138. אין איינעם מיטן אַ שרײַבט מען די ווײַטערדיקע ווערטער: אַדורך, אַהיים, אַהין, אַהער, אַוועק, אַזאַ, אַזוי, אַזוינער, אַזעלכער, אַחוץ, אַמער, אַנאַנד, אַנו, אַנומלט, אַניט, אַפּשיטא, אַפֿריִער, אַצונד(ערט), אַקאָרשט.

אין איינעם אָדער באַהאָפֿטן

139. אַ באַהעפֿטונג פֿון ווערטער וואָס האָבן זיך צונויפֿגעבונדן אויף אַזוי פֿיל, אַז אַ הויפּטאַקצענט איז געבליבן מערניט אויפֿן ערשטן עלעמענט אירן (אַזאַ באַהעפֿטונג רופֿט זיך צונויפֿהעפֿט), שרײַבט מען אין טייל פֿאַלן אין איינעם, אין טייל פֿאַלן באַהאָפֿטן מיט אַ מקף. דער כּלל גייט אַזוי:

א) אויב דער צונויפֿהעפֿט איז ניט מער ווי דרײַטראַפֿיק, שרײַבט מען אים אין איינעם (זע תּקנה 57).

דער צווייטער טייל אַ סובסטאַנטיוו: בלעטערפֿאַל, וואַסערמיל, זוויערזאַלק, יאָרצײַט, לופֿטפּאָסט, פּליפֿאָסט, קאָרטנשטיש, קינדערפֿרײַנד, קלאַסנקאַמף, שולפֿאַרײַן, שיקינגל, שטורעמווינט, שפּראַכסיסטעם, שרײַבמאַשין.

דער צווייטער טייל אַן אַדיעקטיוו (אַדווערב): אַלטדרײַטש, גרויסהאַנטיק, מאָסניביק, נײַהויכדרײַטש.

גיב אַכטונג: גאָרניט, גאָרנישט, מערניט.

ב) אויב דער צונויפֿהעפֿט איז מער ווי דרײַטראַפֿיק, שרײַבט מען אים מיט אַ מקף.

דער צווייטער טייל אַ סובסטאַנטיוו: גראַמאָפֿאָן־טישל, וואַסער־טרעגער, לערער־סעמינאַר, רולעטקע־טיש, רעוואָלווער־קאָמיסיע, רעכן־מאַשין, שפּראַכן־סיסטעם.

דער צווייטער טייל אַן אַדיעקטיוו: מיטל־הויכדײַטש, אַלט־פֿראַנצייזיש.

נעם אָבער אין אַכט די תּקנות 28, 140, 143, 145.

140. די צאָל טראַפֿן דאַרף מען באַשטימען לויט דער קירצסטער פֿאָרם פֿונעם צונויפֿהעפֿט, און דעמאָלט בלײַבט שוין די איינאײַנעמדיקע שרײַבונג אַפֿילו אויב די צאָל טראַפֿן פֿאַרגרעסערט זיך דורך אַ סופֿיקס אָדער אַן ענדונג.

פֿאָלקסלערער, ממילא אויך: פֿאָלקסלערערשאַפֿט; שוסטערײַנג, ממילא אויך: שוסטערײַנגל; שרײַבמאַשין, ממילא אויך: שרײַבמאַשינען; ברייטהאַרציק, ממילא אויך: ברייטהאַרציקייט; גרויסהאַנטיק, ממילא אויך: גרויסהאַנטיקער; גרויסהאַלטער, ממילא אויך: גרויסהאַלטערײַ.

141. אויב אין אַ צונויפֿהעפֿט באַגעגענען זיך צוויי פֿון איינע קאָנסאָנאַנטן, שרײַבט מען בדרך־כּלל ביידע.

באַנקקוועטשער, בירגערדעכט, הויפּטטייל, וואַשטישל, וווּללערנער, וועלטטייל, נאַכטטיש, פּראָפּאַראַיין, צוריקקער, קרייצצוג.

ניט: באַנקוועטשער אאַז״וו.

142. בלויז איין קאָנסאָנאַנט שרײַבט מען אין די ווײַטערדיקע ווערטער: אוירינגל, אָרעמאַן, דריטל, פֿערטל אאַז״וו; האַנטעך, מיטאָג, שלימזל (הגם ס׳איז בעצם: אויער+רינגל, אָרעם+מאַן, דריט, פֿערט+טייל, האַנט +טוך, מיט+טאָג, שלים+מזל).

נעם אויך אין אַכט: ביסטו; ניטאָ, נישטאָ (הגם ס׳איז בעצם: ביסט +דו; ניט, נישט+דאָ).

143. אַ מקף שטעלט מען אין אַ צונויפֿהעפֿט אַפֿילו ווען די צאָל טראַפֿן איז ניט גרעסער ווי דרײַ:

א) אויב דער ערשטער עלעמענט איז אַ פּרט־נאָמען.

אָרט־קורסן, גראָסער־היים, הערצל־גאַס, יוואָ־טאָג, פּראָג־שול, שטײַנבאַרג־קלוב.

ניט: גראָסערהיים, גראָסער היים אאַז״וו.

ב) אויב אין אַ צונויפֿהעפֿט איז איינער פֿון די עלעמענטן אַ העברעיִזם.

ישיבֿה־בחור, שלאָף־הדר, שער־בלאַט.

ניט: ישיבֿה בחור, שלאָפֿחדר אאַז״וו.

ג) אויב צום צונויפֿהעפֿט (אַלץ איינס פֿון וויפֿל טראָפֿן ער לייגט זיך צונויף) קומט צו נאָך אַן עלעמענט.

פֿליפֿאָסט—הויפּט־פֿליפֿאָסט, עסטיש—קינדער־עסטיש, וואַל־קאָמיסיע—הויפּט־וואַל־קאָמיסיע, מחוצף־פּנים—ערצע־מחוצף־פּנים, קאָפּעקל—קאָפּעקל־סטאַדיע.

ניט: הויפּטפֿליפֿאָסט אאַז״וו.

ד) אויב די אינאייַנעמדיקע שרייַבונג וואָלט געקענט פֿאַרשווערן דאָס לייענען אָדער אַרייַנפֿירן אין אַ טעות.

דער א־צייכן, אַנטי־ייִד.

ה) זע תקנה 145.

144. אויב עס גייען נאָך אַנאַנד עטלעכע צונויפֿהעפֿטן, וואָס איין טייל זייערער חזרט זיך איבער, און מיר פֿאַרפֿעלן איבערצוחזרן דעם אידענטישן טייל, מוז נאָך יעדן טייל פֿון אַזאַ איבערגעהיפּערטן צונויפֿהעפֿט שטיין אַ מקף.

דער אַרבעטער־, פּויערים־ און סאָלדאַטן־ראַט. צייַטונגס־אַרטיקלען און ־נאָטיצן.

ניט: אַרבעטער, פּויערים און סאָלדאַטן־ראַט. ניט: צייַטונגס־אַרטיקלען און נאָטיצן.

145. אין אַן איבערגעהיפּערטן צונויפֿהעפֿט שטעלט מען אַ מקף אַפֿילו ווען מיר האָבן צו טון מיט צוויי־ און דרייַ־טראַפֿיקע ווערטער.

פֿעלדגעוויקסן, וואַלדגעוויקסן; אָבער: פֿעלד־ און וואַלד־געוויקסן. אַלטדייַטש, ניידייַטש; אָבער: אַלט־ און ניי־דייַטש. ברויטקוואַס; אָבער: מאַלץ־, עפּל־ און ברויט־קוואַס.

באַהאָפֿטן

146. אַ באַהעפֿטונג פֿון ווערטער וואָס האָבן זיך צונויפֿגעבונדן אויף אַזוי פֿיל, אַז אַ הויפּטאַקצענט איז געבליבן מערניט אויפֿן צווייטן עלעמענט אירן, שרייַבט מען באַהאָפֿטן מיט אַ מקף.

גאָפּל־לעפֿל, חתן־כּלה, טאַטע־מאַמע; מזל־ברכה, לייענער־פֿרייַנד; בעל־שם, בעל־תּשובֿה; אַלט־ניי, חסידיש־נגידיש; געהרגעט־געמימתט; וואָרט־אויס, וואָרט־איין, וואָרט־אין; טאָג־טעגלעך; פֿראַנקפֿורט־מיין, ראָסטאָוו־דאָן; גדריס־פּאָהולאַנקע.

ניט: גאָפּל לעפֿל, בעל שם, פֿראַנקפֿורט/מיין אאַז״וו.

147. באַהעפֿטונגען מיטן הויפּטאַקצענט אויפֿן צווייטן עלעמענט שרייַבט מען אָבער אין איינעם:

א) אויב דער דאָזיקער צווייטער עלעמענט איז אַ פּרעפּאָזיציע (זע תקנה 58).

דורכויס, דערבייַ, דערנאָך, דערצו, פֿאַרבייַ, פֿאָרויס.

ב) אויב די עלעמענטן זייַנען צונויפֿגעבונדן אויף אַ פֿרעמדלעכן שטייגער און זייַנען אַרייַן אין ייִדיש פֿאַרטיקערהייט (זע תקנה 57).

אָויטאָביאָגראַפֿיע, מיקראָביאָלאָגיע, נעוראָפּאַטאָלאָגיש, עגאָצענטריזם, פּסיכאָאַנאַליז.

ניט: אויטאָ-ביאָגראַפֿיע אאַז״וו.

גיב אָבער אַכטונג: העלדן-ביאָגראַפֿיע, געוויקסן-ביאָלאָגיע אאַז״וו, מחמת די דאָזיקע ווערטער זיינען צונויפֿגעבונדן אויף אַ ייִדישן שטייגער.

148. אַ מקף שטעלט מען אויך:

א) אין באַהעפֿטונגען מיט ניט, נישט.

סובסטאַנטיוון: ניט-ייִדן, ניט-פּילאָטן; סובסטאַנטיווירטע אַדיעקטיוון: ניט-גוטער; אַטריבוטיווע אַדיעקטיוון אָדער פּאַרטיציפּן: (אַ) נישט-מאַרקסיסטישער (אופֿן טראַכטן), (אַ) ניט-געלייענט (בוך).

אָבער: (דאָס איז) ניט גוט (אויסגעלייגט); (דער אופֿן טראַכטן איז) נישט מאַרקסיסטיש; (איך האָב דאָס בוך) ניט געלייענט.

ב) אין באַהעפֿטונגען פֿון עטלעכע ווערטער וואָס ווערן אויפֿגענומען ווי איין גאַנצהייט.

(אַ גאַנצער) יאַ-טעבע-דאַם, (אַ) לאַז-מיך-געמאַך-קרעכצעלע.

נעם אין אַכט די שרייבונג: (דער) שמעון פֿרוג-אָוונט, (דער) ד״ר שלמה עטינגער-יובל-קאָמיטעט, (דער) י. ל. פּרץ-שרייבער-פֿאַראיין.

ניט: שמעון פֿרוג אָוונט, שמעון-פֿרוג-אָוונט.

ג) זע תּקנות 139 ב), 143—145.

VIII. פּאַראַלעלע שרייבונגען

שרייבונג דיפֿערענצירט לויטן פּשט

149. פֿאַראַן ווערטער וואָס זיינען אידענטיש אָדער נאָענט צווישן זיך לויט זייער אָפּשטאַם, נאָר אין אויסלייגן זיינען זיי דיפֿערענצירט לויטן פּשט:

אַ היים; אַהיים אאַז״וו (זע תּקנה 138).

אַקאָרשט (אַקצענט אויפֿן צווייטן טראַף)—אָט, אַנו (גיב נאָר אַקאָרשט אַ קוק, וואָס דאָ טוט זיך). אָקעד[illegible] (אַקצענט אויפֿן ערשטן טראַף)—נאָר וואָס, קוים-קוים, שיִער ניט (אָקעדשט איז ער דאָ געווען; אָקערשט טאָג, ווען אַלע שלאָפֿן נאָך; ער איז אָקערשט פֿון דער הויט אַרויסגעשפּרונגען פֿאַר כּעס; זע תּקנה 106).

גרונד—מאָטיוו, טעם (ער האָט זיך באַליידיקט אָן שום גרונד; איך זע ניט קיין גרונד דאָס צו טון; מע מוז דאָס באַגרינדן). גרונט—דעק, תּוך (גרייכן דעם תּהום ביזן גרונט; אין גרונט ביסטו גערעכט; איך וועל זיך דערגרונטעווען דערצו).

דאָקטאָר; אָבער אויך דאָקטער, בשעת עס מיינט דאָקטאָר מעדיצין (זע תּקנה 119).

וואָכנדיק — דאָס וואָס עס איז שייך צו דער וואָך, וואָס עס חזרט זיך איבער אַלע וואָך (נאָמבערגס „וואָכנדיקע שמועסן"); וואָכעדיק — דער היפך פֿון שבתדיק, יום־טובֿדיק.

פֿרײַנד — גוטער פֿרײַנד; פֿרײַנט — קרובֿ (פֿאַרגלײַך: ער האָט מיך צוגענומען זייער פֿרײַנדלעך; אָבער: מיר זײַנען מיט אים שטיקלעך פֿרײַנטלעך).

גלײַכבאַרעכטיקטע שרײַבונגען

150. פֿאַראַן טייל ווערטער וואָס מע מעג שרײַבן אויף עטלעכע אופֿנים, ווי ווער עס וויל, אָן שום חילוק אין פּשט.

די ווערטער זײַנען דאָ אויסגעשטעלט נאָכן אַלף־בית; בײַ די וואָס זײַנען שוין דערמאָנט אין די פֿריערדיקע תקנות איז צוגעגעבן דער נומער פֿון דער תקנה.

אויסגעוועבט, אויסגעוועפּט (69).
אָנווערן: אָנגעוואָרן, אָנגעווירן.
באַקאַנט, באַקאָנט, באַקענט; באַקענען, באַקאָנען. אָבער נאָר „זיך באַקענען" מיטן פּשט: געבן זיך צו דערקענען („יוסף האָט זיך באַקענט צו די ברידער").
בלאָ, בלוי.
געבאָרן, געבוירן.
געוואָר, געוויר (ווערן).
געזינד, געזינט (מישפּחה).
גראָ, גרוי.
דאָנערשטאָג, דאָנערשטיק (89).
דינסטאָג, דינסטיק (89).
דערמאַנען, דערמאָנען.
וואַרגן, ווערגן.
וואָרן, וואָרעם (מחמת; 106).
ניט: וואָרום, וואָרין.
ווייטאָג, ווייטיק (89).
וויפֿל, ווי פֿיל.
זונטאָג, זונטיק (89).
זײַן: (איר) זײַט, זענט; (מיר, זיי) זײַנען, זענען.
טאָן, געטאָן; טון, געטון.
לײַען: געליגן, געליִען.
מאָנטאָג, מאָנטיק (89).
מיגלעך, מעגלעך.
מע, מען (אויך מ׳, אָבער נאָר פֿאַר אַ וואָקאַל וואָרט־אײַן) — פֿאַרן ווערב; מען — נאָכן ווערב.
ניט: מ׳גייט.
נוצן, ניצן; (צו) נוץ, ניץ (קומען).
(נאָר)ניט, (נאָר)נישט.
פֿאַרלירן: פֿאַרלאָרן, פֿאַרלוירן.
פֿאַרשידן, פֿאַרשיידן.
פֿינפֿטל, פֿיפֿטל; פֿינפֿטער, פֿיפֿטער.
ניט: פֿופֿטל, פֿונפֿטער.
פֿרײַטאָג, פֿרײַטיק (89).
פֿרירן: געפֿראָרן, געפֿרוירן.
קאָנען, קענען.
קיניג, קעניג.
קלויבן, קלײַבן.
קלעבן, קלעפּן (69).
ריידן, רעדן (אָבער בלויז: דו רעדסט, ער רעדט, גערעדט; און בלויז: די רייד).
שווערן: געשוואָרן, געשווירן.
שערן: געשאָרן, געשוירן.
שרײַען: געשריגן, געשריִען.

פֿילאָלאָגישע סעקציע פֿון יידישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט

א. האַרקאַווי, מ. ווײַנרײַך, י. אַ. יאָפֿע, י. ל. כּהן, א. לאַנדוי
ש. ניגער, נ. פּרילוצקי, ז. קלמנאָוויטש, ז. רייזען

וויסנשאַפֿטלעכער סעקרעטאַר: מ. ווײַנרײַך

באַשלוס פֿון דער צענטראַלער פֿאַרוואַלטונג פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט

אָנגענומען אויפֿן פּלענום פֿון 3טן אָקטאָבער 1934

די 150 כּללים פֿון ייִדישן אויסלייג, וואָס די פֿילסעקציע האָט אויסגעאַרבעט, ווערן אָנערקענט פֿאַר אויסלייג־תּקנות פֿון ייִוואָ.

*

באַשלוס פֿון אויספֿיר־ביוראָ פֿון ייִדישן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט

אָנגענומען דעם 1טן סעפּטעמבער 1936

דאָס אויספֿיר־ביוראָ איז צופֿרידן געווען צו הערן דעם באַריכט וועגן דער אַרבעט פֿון דער אָרטאָגראַפֿישער באַראַטונג וואָס איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן דעם 28סטן און 29סטן יוני 1936 אין ייִוואָ לויט דער איניציאַטיוו פֿון דער ייִדישער שול־אָרגאַניזאַציע אין פּוילן.

דאָס אויספֿיר־ביוראָ באַשליסט:

(1) באַשטעטיקן די שינויים וואָס זײַנען אַרײַנגעטראָגן געוואָרן אין די אויסלייג־תּקנות פֿון ייִוואָ אין רעזולטאַט פֿון דער דערמאָנטער באַראַטונג.

(2) אָפּדרוקן די נײַע פֿאָרמולירונג פֿון די אויסלייג־תּקנות אונטערן נאָמען „תּקנות פֿון ייִדישן אויסלייג" אין דער סעריע „אָרגאַניזאַציע פֿון דער ייִדישער וויסנשאַפֿט" נומ׳ 16.

מיטן פּובליקירן די דאָזיקע נײַע פֿאָרמולירונג ווערט בטל דער פֿריִערדיקער נוסח פֿון די אויסלייג־תּקנות, ווי ער איז געווען געגעבן אין דער בראָשור: „אויסלייג־תּקנות פֿון ייִדיש" (סעריע „אָרגאַניזאַציע פֿון דער ייִדישער וויסנשאַפֿט" נומ׳ 14, ווילנע 1935).

הערות

I. די אויסלייג־תקנות וואָס חערן דאָ געגעבן זײַנען אויסן פּראַקטישע צילן: ס'זײַנען ניט אַרײַנגענומען געוואָרן קיין זאַכן וואָס זײַנען קלאָר פֿון זיך אַליין; טייל מאָל זײַנען אין איין תקנה צונויפֿגענומען פֿאַקטן, וואָס היסטאָריש נעמען זיי זיך פֿון פֿאַרשיידענע מקורים.

II. די תקנות זײַנען אויסלייג־תקנות; זיי זאָגן גאָרניט וועגן ווערטער־אוצר, וועגן גראַמאַטיק, וועגן קאָרעקטער אויססבראַך. פֿון דער תקנה 102 איז ניט געדרונגען, אַז אַזעלכע ווערטער ווי הימלאָז, קינדערלאָז ווערן רעקאָמענדירט; מע דאַרף פֿון איר נאָר לערנען, ווי אַזוי אויסצולייגן די דאָזיקע ווערטער, אויב מע ניצט זיי. די תקנה 110 פּסקנט ניט, אַז פֿונעם איז בעסער איידער פֿון דעם; זי זאָגט נאָר, אַז אויב מע ניצט דעם צונויפֿוואַקס, דאַרף מען אים אויסלייגן ניט אַנדערש פֿונעם. מיטן אָנווײַזן די שרײַבונג שלאָנגען (-נגען און ניט -נגן) איז ניט געפּסלט געוואָרן דער פּאַראַלעלער וואַריאַנט שלענג. די תקנה 10 ג) דאַרף מען פֿאַרשטיין אַזוי: אַלץ איינס, צי מע רעדט אַרויס jid צי id, אויסלייגן דאַרף מען דאָס וואָרט: יוד, חיריק יוד, דלד.

III. פּאָר אַ צאָל ווערטער (זיי זײַנען צונויפֿגענומען אין דער תקנה 150) שטעלן אײַן די אויסלייג־תקנות גלײַכבאַרעכטיקטע שרײַבונגען. איטלעכער מעג ניצן דעם וואַריאַנט וואָס איז אים מער צום האַרצן.

*

די ווײַטערדיקע הערות זײַנען אויסגעשטעלט לויט די נומערן פֿון די תקנות.

1. נאָך אַן אות, ה, וועט צוקומען אין אַלף־בית, אויב מע וועט קאָנסטרויִרן אַ באַזונדערע געדרוקטע ליגאַטור פֿאַר ײַ. קאָנסטרויִרן אַזאַ ליגאַטור איז טאַקע אַן אויפֿגאַבע פֿאַר די שריפֿטגיסערײַען.

2. בײַם אויסשטעלן נאָכן אַלף־בית ווערטער, וואָס צווישן זיי איז ניטאָ קיין אַנדער חילוק ווי אין דער נקודה, דאַרף מען זיך האַלטן בײַ אַזאַ סדר: אות אָן אַ נקודה, פּתח, קמץ, מלופּם, חולם, חיריק, צירה, סגל. דערבײַ דאַרף מען זיך בנוגע העברעיִזמען האַלטן בײַ דער תקנה 20 און מע דאַרף די נקודה נעמען אין אַכט, אַלץ איינס, צי זי איז פּאַקטיש אָנגעשריבן געוואָרן צי ניט. הייסט עס דער סדר איז אַזאַ: א (דער אות גופֿא), אַ (אומבאַשטימטער אַרטיקל), אָ (אויסרוף פֿון התפּעלות); באַם (אויסדרוק פֿון צושטימונג), באָם (אויב); דראַנג, דראָנג; זאַק, זאָק; פּאַר, פּאָר; נבֿלה, נבֿלה; רויִקייט (רוי), רויִקייט (רויִק); שײַן, שײַן; ערבֿ (ערבֿ זײַן), ערבֿ (אַ טאָג איידער); פּנים (טעקסט), פּנים; שער, שער (טיטלבלאַט).

7. אויב ו טרעפֿט זיך צונויף וואָרט־אײַן מיט אַן אַנדער וואָקאַל, קומט ניט קיין מלופּם אין ו, אַלץ איינס, צי ער גייט פֿריִער צי שפּעטער: קאָנסטרויִרן, טועך, לועס, עקספּלואַטאַציע; ראָוס, בליִונג (זע תקנה 10א), אַנטלײַונג, הערקולאַנעום, זעונג, צעוס.

8. ווער עס ניצט אין שרײַבן די צונויפֿגעגאָסענע צווײ וואָוון, דאַרף מקפּיד זײַן צו שרײַבן דעם ע מיט אַ קײַקעלע, ער זאָל ניט אויסקומען ענלעך צו צווײ וואָוון.

7—11. אויב אַ דרוק פֿאַרמאָגט ניט קיין ו און ײ, מוז מען שטעלן אַ "שטומען" א אין די ווײַטערדיקע פֿאַלן: א) פֿאַרן אות וואָס וואָלט באַדאַרפֿט זײַן געפּינטלט: וואו, וואונדער, ראַאיסע, קאַאימברא, רואיק, בלויאינקער, שנייאיק, בלײַאיק, פּעאיק; ב) נאָכן אות וואָס וואָלט

באַדאַרפֿט זײַן געפּינטלט: טואונג, דואומווירעט, באַציאונג, בליאונג; ג) צ ו י ש ן די אותיות וואָס וואָלטן באַדאַרפֿט זײַן געפּינטלט: וואַריאירן, פֿריאיק. מע דאַרף אָבער מאַכן אַלע אָנ־שטרענגונגען, אַז די דרוקן זאָלן זיך פֿאַרזאָרגן מיט ו און י.

10—11. ממילא קומט ניט קיין חיריק אונטערן י (אַלץ איינס, צי מע רעדט דאָ אַרויס j צי j) אין אַזוינע ווערטער ווי: אַברעװי אַצ י ע, אװי אַצ י ע, אימפּער י ע, איגסטרוקצ י ע, בורזשואַז י ע, לעקצ י ע, מאַטער י ע, סאָצ י אַל, פֿאַמיל י ע, פֿונקצ י אָנירן, פֿונקצ י ע, קוראַטאָר י ום, ראַד י וס, רעװאָלוצ י ע אאַז״וו.

12. אַ מאָל הערט זיך אַ j צווישן; און דעם אַנדערן וואָקאַל: fri(j)er, ejrope(j)iš· אין שרײַבן באַצייכנט מען ניט דעם j.

23. דאָס אײגענע נאָך ק י ר צ ו נ ג ע ן סוף זאַץ: אַ בילעט קאָסט 2 גל מיט 25 גר.

45 ג). גיב אַכטונג, אַז ־ס לאָזט מען דורך נאָר בײַ סובסטאַנטיוון וואָס ענדיקן זיך אויף ־ס; ווײַטער ווערט ס געשטעלט אַלע מאָל: קאַרל ק ר ו י ז ס סאַטירע, מאָריס ש ו וואַ ר צ ס טעאַטער, שלום אַ ש ס ראָמאַנען אאַז״וו; פֿ״גל תּקנה 122.

61—64. אין די דאָזיקע תּקנות זײַנען צונױפֿגענומען זאַכן, וואָס אַ טײל פֿון זיי איז שווער פֿאַר ניט־ליטווישע יידן (פֿוס—פֿיס, געפֿינען—געפֿונען), אַ טייל פֿאַר ליטווישע (אָנהייבן—אָנגעהויבן). אַ לערן־מאַטעריאַל פֿאַר שולן זײַנען געוויינטלעך נאָר יענע שרײַבונגען, וואָס זייערע שוועריקייטן נעמען זיך פֿון די קינדערס דיאַלעקט.

72. גיב אַכטונג, אַז דאָ רעדט זיך פֿון צנ אין שׂ ו ר ש; הייסט עס: ק ל ע נ ס ט ע ר, שׂ ע נ ס ט ע ר.

87. צ ו („צו ווייסטו?") סײַדן אויף איבערצוגעבן עמעצנס דיאַלעקטישע אויסשפּראַך.

88. גיב אַכטונג, אַז דאָ רעדט זיך נאָר וועגן ווערבן און נאָר וועגן אַ פֿאָדערטראַף (ניט־אָפּטײַלעוודיקער פּרעפֿיקס) מיט אַ באַשטימטן פּשט; הייסט עס צו אַזוינע ווערטער ווי צ ו ז א מ ע ן, צ ו נ ו י ף, צ ו פֿ ר י ד ן אאַז״וו איז דאָס ניט שײך.

101. די תּקנה לערנט, ווי אַזוי מע דאַרף אויסלייגן דעם סופֿיקס ־ י ש, ־ י ש ע ר; דאָס מיינט אָבער ניט, אַז אַזעלכע פֿאָרמען ווי ל ע ר ע ר ש ע ר, ע ס ט ר ײַ כ ש ע ר, ש נ ײַ ד ע ר ש ע ר (וווּ דער סופֿיקס איז ניט ־ישער, נאָר ־שער) זײַנען פּסול.

123. נעם אָבער אין אַכט: ג ע ל י ט ן, (א ו י ס) ג ע מ י ט ן, ג ע ש נ י ט ן. אינעם פּאַרטיציפּ פֿון די דאָזיקע שטאַרקע ווערבן איז די ענדונג ־ן; דאָ איז הייסט עס קיין צונױפֿטרעף פֿון ד מיט ט ניטאָ.

124. על־פּי אַנאַלאָגיע מיט 122 און 124 אויך פּוסט—(דער) פּ ו ס ט ס ט ע ר.

131 ג). „גלעזל־טיי" וואָלט געהאַט אַ זינען נאָר מיטן הויפּטאַקצענט אויפֿן ע, און ס'וואָלט געמיינט, אַז חוץ דעם זײַנען פֿאַראַן אַזעלכע סאָרטן טיי ווי ק ר י ג ל ט ײ, פֿ ל ע ש ל ט ײ, פֿ ע ס ל־ ט ײ אאַז״וו. „פֿונט־צוקער" איז דאָך אויך ניט געמיינט ווי אַן אַנטקעגנשטעלונג אַנטקעגן פּ ו ד ־ צ ו ק ע ר, ק י ל אָ ־ צ ו ק ע ר אד״גל.— פֿאַרגלײַך דעם אונטערשייד אין אינטאָנאַציע: אַ מאָל האָט מען געגלייבט אין ים־מ ע נ ט ש ן און: אין טעאַטער זײַנען געווען אַ ים מ ע נ ט ש ן. גיב

אכטונג אויפֿן אונטערשייד: דער שטייגער מאָלן און דער שטייגער-מאָלער; דער שטייגער לעבן און דער לעבנס-שטייגער.

132—133. מע דאַרף האָבן אין זינען, אַז די תּקנות זײַנען שייך נאָר צו אַדווערביאַלע פֿאַרבינדונגען, ווו דער ערשטער עלעמענט איז אַ פּרעפּאָזיציע. ממילא שרײַבן מיר: „ער האָט דאָס געטון צוליבן פֿאָטער" („צוליב" אין איינעם), מחמת דאָ האָבן מיר ניט קיין אַדווערביאַלע פֿאַרבינדונג מיט אַ פּרעפּאָזיציע (ווי אַ שטייגער אין זאָג: „טו דאָס מיר צו ליב"), נאָר אַ פּרעפּאָזיציע ממש. די תּקנות זײַנען ניט חל אויף אויסלייגן צונויפֿהעפֿטן ווי אַלצדינג, גאָרניט, מערניט, מחמת דאָ איז ניטאָ קיין פּרעפּאָזיציע. די תּקנות זײַנען אויך ניט חל אויף אַזאַ וואָרט ווי פֿאַרבײַ, ווו מיר האָבן ניט אין דער אַדווערביאַלער פֿאַרבינדונג קיין ניט-פּרעפּאָזיציאָנעלן עלעמענט.

133. דאַנען, וואַנען און אַנאַנד שרײַבט מען באַזונדער פֿון דער פּרעפּאָזיציע. ביז דאַנען, דורך דאַנען, פֿון דאַנען; ביז וואַנען, דורך וואַנען, פֿון וואַנען; בײַ אַנאַנד, דורך אַנאַנד, מיט אַנאַנד, נאָך אַנאַנד אאַז״וו.

137. פֿאַרגלײַך: אומענלעך (אום+ענלעך) און אוממענלעך (אום+מענלעך); אָפּאַכטן (אָפּ+אַכטן) און אָפּפּאַכטן (אָפּ+פּאַכטן); מיטרײַבן (מיט+רײַבן) און מיטשרײַבן (מיט+טרײַבן).

איינהאַלט

זײַטל

I. דער סדר פֿון אַלף-בית (תּקנה 1) 3

II. גראַפֿיק (תּקנות 2—54) 3

אַלף 3.— בית און בית 3.— וואָוו 3.—יוד 4.— צווײ יודן 5.— כּף און כף 5.— פּײ און פֿײ 5.— שין און שין 5.— תּוו און תוו 5.— פּשוטע אותיות און שלאָס-אותיות 5.— נקודות 6.— ראָשי-תּיבֿותן און קירצונגען 6. — גרונט- און סדר-צאָלן 7.— מאָסן, מינים געלט 8.— סדר פֿון שרײַבן 9. — קלאַמערן 10.— אַפּאָסטראָף 11.—אַריבערטראָגן אויף אַ נײַער שורה 11.— פֿרעמדשפּראַכיקער טעקסט 12.

III. וואָקאַלן און דיפֿטאָנגען (תּקנות 55—64) 12

IV. קאָנסאָנאַנטן (תּקנות 65—74) 14

V. פּרעפֿיקסן און פּרעפּאָזיציעס (תּקנות 75—88) 15

VI. סופֿיקסן און ענדונגען (תּקנות 89—125) 17

VII. באַזונדער, באַהאָפֿטן, אין איינעם (תּקנות 126—148) . . 22

סומירונג 22.— באַזונדער 23.— באַזונדער אָדער אין איינעם 24.— אין איינעם 25.— אין איינעם אָדער באַהאָפֿטן 26.— באַהאָפֿטן 28.

VIII. פּאַראַלעלע שרײַבונגען (תּקנות 149—150) 29

שרײַבונג דיפֿערענצירט לויטן פּשט 29. — גלײַכבאַרעכטיקטע שרײַבונגען 30.

באַשלוס פֿון דער צענטראַלער פֿאַרוואַלטונג פֿון ייִוואָ 31

באַשלוס פֿון אויספֿיר-ביוראָ פֿון ייִוואָ 31

הערות 32

ARTI GRAFICHE G. MENAGLIA - Via Brescia, 19 - Roma